

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FILOZOFICKÁ FAKULTA

ÚSTAV ROMÁNSKÝCH STUDIÍ

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Magdaléna Jochcová

Rod francouzských substantiv na –a

The gender of French nouns in –a

Praha, 2013

VEDOUCÍ PRÁCE:

PhDr. Tomáš Duběda, Ph.D.

Poděkování:

Ráda bych tímto poděkovala PhDr. Tomáši Dubědovi, Ph.D. za odborné vedení této bakalářské práce, za cenné rady a připomínky. Dále bych také ráda poděkovala Mgr. Olze Nádvorníkové, Ph.D. za pomocné rady při práci s francouzským korpusem a Floriane Mer a Yannu Seillierovi za jazykovou korekturu francouzského resumé.

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 21. 5. 2013

.....
jméno a podpis

Abstrakt

Tato bakalářská práce se zabývá tématem rodu francouzských substantiv na –a. V teoretické části je komplexně představena a charakterizována problematika slovnědruhové kategorie substantiva s důrazem kladeným především na jmenný rod. Poté následuje nahlédnutí do principů obohacování francouzského lexika v podobě stručného představení historie přejímání ve francouzštině, obecné charakterizace výpůjček a nastínění dalších souvisejících jevů. Praktická část je zaměřena na vlastní výzkum, který se opírá o excerpci z elektronické verze výkladového slovníku le Petit Robert. Jednotlivé výskyty jsou popsány a analyzovány, zejména z hlediska etymologického a sémantického, a s využitím francouzského korpusu FRANTEXT je rovněž zkoumána jejich četnost a kolísání rodu. Závěr práce se okrajově věnuje nelexikalizovaným neologismům nalezeným v průběhu vyhledávání vizuální inspekci.

Klíčová slova: substantivum, jmenný rod, výpůjčky, přiřazení rodu, kolísání rodu, francouzština

Abstract

This bachelor thesis deals with the gender of French nouns in –a. The theoretical part introduces general informations and characterisations of substantival lexical category and grammatical gender. This part also describes principles of French lexicon extension, introduces history of French loanwords transmission, characterizes generally loanword and other related phenomenons. The practical part is focused on the main research, which is realized by excerption from French explanatory dictionary le Petit Robert. The outcomes are semantically as well as etymologically described and analyzed. Gender fluctuation analysis and frequency examination are based on French corpus FRANTEXT. The end of this study briefly presents nonlexicalized neologisms which were found by visual inspection during the research.

Key words: noun, grammatical gender, loanword, gender assignment, gender fluctuation, French

OBSAH

1. Úvod	
1.1. Cíl a strukturace práce	6
1.2. Výkladový slovník le Petit Robert a francouzský korpus FRANTEXT	7
2. Teoretická část	
2.1. Substantivum	8
2.1.1. Vymezení a definice substantiva	8
2.1.2. Kategorizace substantiv	9
2.1.3. Morfologická kategorie jmenného rodu	10
2.1.4. Morfologická kategorie čísla	11
2.2. Obohacování lexika	12
2.2.1. Výpůjčky	12
2.2.1.1. <i>Definice a charakterizace</i>	12
2.2.1.2. <i>Historie přejímání</i>	14
2.2.1.3. <i>Přiřazení rodu u výpůjček</i>	17
2.2.2. Redukce	18
2.2.3. Onomatopoeie a zdvojování	18
2.2.4. Kompozice	19
3. Praktická část	20
3.1. Proces výzkumu	20
3.2. Excerptce z výkladového slovníku le Petit Robert	21
3.2.1. Etymologická analýza	26
3.2.2. Sémantická analýza	34
3.3. Korpusová analýza – FRANTEXT	44
3.3.1. Četnost výskytů	44
3.3.2. Kolísání rodu	46
3.3.3. Neologismy	48
4. Závěr	50
Résumé en français	52
Seznam tabulek a grafů	54
Seznam použité literatury	55
Přílohy	57

1. ÚVOD

1.1. Cíl a strukturace práce

Substantiva zakončená na samohlásku *-a* jsou ve francouzštině v porovnání s ostatními skupinami skupinou poměrně malou, neboť koncovka *-a* není příliš produktivní. Téměř všechna slova spadající do této kategorie jsou výpůjčkami z cizích jazyků, mnohdy i velmi exotických. Jen málo podstatných jmen bylo vytvořeno z vlastních zdrojů.

Tato práce se pokusí substantiva na *-a* obecně představit, charakterizovat a analyzovat z nejrůznějších hledisek. Za cíl si klade provést na základě získaných informací všestranný rozbor problematiky morfologické kategorie rodu. Výzkum je prováděn za pomoci stěžejních gramatik, odborných publikací či článků. Výchozími zdroji jsou elektronická verze francouzského výkladového slovníku *le Petit Robert* a dále francouzský korpus *FRANTEXT*.

Vlastní práce je rozdělena do dvou částí. První část uvede problematiku z teoretického hlediska, přičemž hlavními okruhy budou substantivum, kategorie jmenného rodu, dále výpůjčky, historie přejímání a další způsoby obohacování lexika. Druhá část, praktická, se již bude věnovat vlastnímu rozboru. Pozornost bude věnována zejména závislosti rodu na sémantické kategorizaci a etymologii, dále bude provedena analýza četnosti jednotlivých výskytů a popsáno kolísání rodu. Pro doplnění bude vizuální inspekci provedeno taktéž vyhledávání neologismů.

Závěr praktické části se pokusí o syntézu získaných výsledků předchozí analýzy. Souhrnné tabulky všech slovních výskytů a jejich četností budou umístěny v přílohách v samém závěru této práce.

1.2. Výkladový slovník le Petit Robert a francouzský korpus

FRANTEXT

Le Petit Robert je stěžejní francouzský výkladový slovník. Výzkum vychází z elektronické verze z roku 1997.¹ Nespornou výhodou elektronické verze je možnost vyhledávání podle nejrůznějších kritérií, ne pouze podle abecedního seřazení.

Korpus reprezentuje ideální prostředek k analýze četnosti slovních výskytů. Zároveň se při vyhledávání lze opřít o syntaktické i o sémantické okolí hledaného výrazu či slovního spojení. Korpus dále umožňuje vyhledávání neologismů a nových výpůjček, které ještě nebyly (plně) lexikalizovány.

Korpusová analýza bude provedena na FRANTEXTu, jehož nespornou výhodou je jeho velký rozsah, který činí celkem 248 miliónů slov. Rovněž nabízí možnost definovat vlastní pracovní korpus na základě různých kritérií.²

Původně vznikl jako textový podklad pro vytvoření slovníku *le Trésor de la langue française*. FRANTEXT obsahuje texty od 16. do 21. století, přičemž téměř polovina všech textů korpusu spadá do 20. století. Pouze 3% všech slovních výskytů představují 21. století. Texty lze rovněž omezit podle žánru. Nejrozsáhlejším žánrem je román, který činí celých 40%.³

¹ kompletní informace: *le Petit Robert - Version électronique du Nouveau Petit Robert, Dictionnaire analogique et alphabétique de la langue française*. Nouvelle édition du Petit Robert par Paul Robert. 1996-1997, Version 1.3

² Nádvořníková, 2012, str. 152

³ tamtéž, str. 153 - 154

2. TEORETICKÁ ČÁST

2.1. Substantivum

2.1.1. Vymezení a definice substantiva

Substantivum představuje jednu ze slovnědruhových kategorií. Substantivum bylo nazváno podle definice uvádějící, že pojmenovává substance.⁴

Le Bon Usage definuje podstatné jméno takto: „*Le nom ou substantif est un mot qui est porteur d'un genre, qui est susceptible de varier en nombre, parfois en genre, qui, dans la phrase, est accompagné ordinairement d'un déterminant, éventuellement d'une épithète. Il est apte à servir de sujet, d'attribut, d'apposition, de complément.*“⁵

Grammaire critique du français rovněž cituje starší definici Maurice Grevisse (*Le Bon Usage*, 1980, § 383): „*Le nom ou substantif est le mot qui sert à désigner, à « nommer » les êtres animés et les choses; parmi ces dernières, on range, en grammaire, non seulement les objets, mais encore les actions, les sentiments, les qualités, les idées, les abstractions, les phénomènes, etc.*“⁶

Obecně lze tedy říci, že jméno neboli substantivum je slovo, které slouží k označování a k pojmenování osob a věcí. Substantivum je ústředním členem nominální skupiny. Zpravidla je předcházeno determinantem a může být doprovázeno modifikátory. Morfologicky je opatřeno vlastním jmenným rodem (mužským nebo ženským) a může se měnit v čísle (jednotném či množném) podle intence mluvčího.⁷

Jakékoli slovo nebo rovněž jakýkoliv prvek jazyka se může připojením determinantu stát substantivem. Ze sémantického hlediska substantivum označuje vše, co oplývá, ať už skutečně, či abstraktně, určitou zřetelnou existencí.⁸ *Grammaire méthodique du français* hovoří o substantivech jako o entitách vybavených autonomní existencí.⁹

⁴ Šabršula, 1983, str. 182

⁵ Grevisse, 1993, str. 701

⁶ Wilmet, 1997, str. 48

⁷ Riegel, Pellat, Rioul, 2008, str. 167 - 168

⁸ Grevisse, 1993, str. 701 - 702

⁹ Riegel, Pellat, Rioul, 2008, str. 168

Extenze a intenze

U substantiv se dále můžeme setkat s pojmy extenze a intenze. Extenze pojmu odpovídá souhrnu referentů, na něž je pojem aplikovatelný. Intenze pojmu představuje součet všech označovaných aspektů pojmu.¹⁰

2.1.2. Kategorizace substantiv

Podstatná jména můžeme dále členit podle různých kritérií do podkategorií. Tradičně jde o rozčlenění do opozičních dvojic¹¹:

Podle morfologických kritérií se substantiva člení na jména rodu mužského (maskulina) oproti rodu ženskému (feminina), či substantiva v jednotném čísle (singulár) a k nim v opozici v čísle množném (plurál).

Z hlediska slovtvorby je dělíme na jednoduchá a složená.

S ohledem na vyjadřovanou skutečnost lze vyčlenit substantiva životná a neživotná, substantiva denotující jednotliviny a substantiva hromadná neboli kolektiva¹² a rovněž substantiva počítatelná a nepočítatelná.

A v neposlední řadě, co do obsahové stránky, mohou být dělena na substantiva obecná (apelativa) a vlastní (propria), dále na konkrétní (konkréta) a abstraktní (abstrakta).

Hranice u opozičního členění substantiv nejsou ovšem vždy pevné, v některých případech může substantivum přejít z jedné skupiny do druhé. Tento jev lze pozorovat kupříkladu u přechodu slova z kategorie vlastních jmen do kategorie jmen obecných či naopak.¹³

Apelativa a propria

Podstatné jméno obecné neboli apelativum je opatřeno významem, definicí, a je užíváno ve funkci svého významu. Proprium na rozdíl od apelativa nemá skutečný význam či definici; s označovaným se nepropojuje na základě sémantického spojení, nýbrž na základě jemu charakteristické konvence.¹⁴

¹⁰ Wilmet, 1997, str. 51 - 52

¹¹ tamtéž, str. 53

¹² Jan Šabršula (*Vědecká mluvnice francouzštiny*, 1986, str. 48) dále uvádí ještě substantiva látková, ta však nezapadají do opozičních dvojic, tak jak je rozdělil Marc Wilmet

¹³ Šabršula, 1986, str. 48

¹⁴ Grevisse, 1993, str. 702 - 703

Propria se píší na počátku s majuskulí, zpravidla jsou neměnná v čísle a nejsou předcházena determinantem. Propria označují určitou konkrétní skutečnost. Obecně jsou to jména osob (příjmení, křestní jméno, pseudonym, atd.) a míst (města, ulice, státy). U apelativ lze určit extenzi i intenzi, u proprií však pouze intenzi.

Vlastní jména mají často svůj původ ve jménech obecných. Taktéž z proprií mohou vzniknout apelativa. V tom případě slovo ztrácí majuskuli a nabývá obecného významu.¹⁵

2.1.3. Morfologická kategorie jmenného rodu

Le Bon Usage definuje rod jako vlastnost substantiva, jež substantivu přiřazuje shodu s determinantem, s přívlastkovým či přístavkovým adjektivem, někdy s přičestím minulým a taktéž se zájmenem reprezentujícím substantivum.¹⁶

Ve francouzštině rozlišujeme dva rody, mužský, který je bezpříznakový, a ženský. Oproti češtině tedy francouzština postrádá rod střední. Z hlediska sémantického však lze některá zájmena považovat za neutrální, například *ce*, *ceci* či *cela* v protikladu k *celui-ci*, *celui-là*, dále zájmeno tázací *quoi* v opozici ke *qui*. Tato pronomina pochází původně z latinských neuter.¹⁷

Rod je ve francouzštině rozlišen zejména tvarem determinantu (pouze v singuláru) či tvarem shodného adjektiva. Kategorie rodu je značně formální, neboť jen v malém počtu případů odpovídá gramatický rod skutečnému přirozenému rodu. Shoda může nastat u substantiv označujících živé bytosti, tedy u životných substantiv.¹⁸

U substantiv denotujících jména neživotná je rod arbitrární, což znamená, že není determinován vlastním významem slova.¹⁹ Rod je rovněž dědičný, neboť je předáván historickou tradicí. V případech, kdy jsou substantiva vytvořena derivací či u neologismů, je rod konvenčně přiřazen.²⁰ Formálně lze rod u slov rozlišit lexikálně (*homme*, *femme*), morfologicky (*chien*, *chienne*) či lexikálně (*UN* nebo *UNE professeur*). U substantiv neživotných je rodová alternace jevem velmi vzácným (např. *trayeur*, *trayeuse*).²¹

¹⁵ Grevisse, 1993, str. 703 - 704

¹⁶ tamtéž, str. 705

¹⁷ Grevisse, 1993, str. 706

¹⁸ Šabršula, 1975, str. 31

¹⁹ Grevisse, 1993, str. 709 - 710

²⁰ Wagner, Pinchon, 1991, str. 48

²¹ Wilmet, 1997, str. 54 - 55

Rod podstatných jmen není vždy konstantní. Některá jména přešla z feminina do maskulina, například *jour* či *poison*, jiná z maskulina do feminina, jako například jako *armoire*, *erreur*.²²

Za povšimnutí stojí poznámka v *Grammaire du français : classique et moderne*, která uvádí, že apelativa původně rodu mužského, která začínala a končila na samohlásku, přešla k rodu ženskému, např. *un affaire* > *une affaire*. Z významového hlediska došlo ke změně rodu například u slova *amour*, které za dob románských bylo rodu ženského, avšak později přešlo k rodu mužskému pod vlivem propria *Amour* pojmenovávajícího boha pohanské mytologie.²³

K novým slovům (derivovaným či neologismům) je přiřazen rod mužský nebo rod ženský, pokud tato slova mají formální či sémantický důvod být přiřazena k jednomu či druhému. Pokud však takový důvod nemají, orientují se spíše k maskulinu, jako je tomu například u substantivizovaných příslovcí, dále adjektiv a sloves.²⁴

2.1.4. Morfologická kategorie čísla

Morfologická kategorie čísla je dvojčlenná (*singulár a plurál*) a koresponduje s potřebami komunikace. Většina substantiv rozlišuje jednotné a množné číslo morfologicky v normě psané. Základní koncovka plurálu *-s* je připojována k tvaru čísla jednotného, k některým jménům se však připojuje koncovka *-x*. Za výchozí je považován bezpříznakový tvar singuláru.²⁵

Jednotné číslo může mít generickou hodnotu, to znamená, že se vztahuje ke všem představitelům pojmenované kategorie.²⁶ Existují slova, většinou rodu ženského, jež jsou z tradičně-historických důvodů pouze ve formě plurálu, např. zásnuby (fr. *fiançailles*).²⁷

U některých substantiv latinského původu lze najít dvojí formu plurálu, například u některých slov přejatých z latiny jako *minumum* > plurál *minima*, avšak lze nalézt rovněž *minimums*, či *maximum* > plurál *maxima* či *maximums*.²⁸

²² Wilmet, 1997, str. 53 - 54

²³ Wagner, Pinchon, 1991, str. 48

²⁴ tamtéž, str. 50 - 51

²⁵ Šabršula, 1986, str. 49

²⁶ Grevisse, 1993, str. 775 - 776

²⁷ Wagner, Pinchon, 1991, str. 45

²⁸ Šabršula, 1986, str. 50

2.2. Obohacování francouzského lexika

Obohacování lexika jazyka může vycházet z vnějších zdrojů, či ze zdrojů vnitřních. Pokud slova pocházejí z vnějších zdrojů, tedy z jiných jazyků, nazýváme je výpůjčkami a samotný akt označujeme jako přejímání.²⁹ Slovo můžeme přejímat, pokud pro označovanou skutečnost nemáme v jazyce domácí ekvivalent, ale i z důvodu potřeby napodobovat. Přejímání tedy snadno podléhá módním rozmarům. Migrace slov je podmíněna faktory mimolingvistickými, vzájemným stykem národů i kulturním ovlivněním.³⁰ Sociální přeměny přímo vyžadují obohacování lexika živého jazyka novými slovy.³¹

V případě obohacování lexika z vnitřních zdrojů můžeme vlastní prvky jazyka derivovat, redukovat, či naopak skládat, popřípadě vytvářet nová slova onomatopoicky či zdvojeňováním slabik a slov.

V této práci budou představeny a charakterizovány pouze ty způsoby, jež se přímo dotýkají analyzované skupiny substantiv.

2.2.1. Výpůjčky

2.2.1.1. Definice a charakterizace

V lingvistice termín výpůjčka (fr. *emprunt*) představuje přijetí znaku z jednoho jazyka do druhého. Nejčastěji dochází k přejímání celých slov či slovních kmenů. Zároveň dochází i k přejímání znaků, které nejsou samostatnými částmi slov.³²

Le Bon Usage definuje výpůjčky jako elementy jazyka, jež byly v průběhu historie přejaty z jazyků jiných.³³ *Le Trésor de la langue française informatisé* podává k heslu výpůjčky lingvistickou charakterizaci, která ji označuje jako začlenění lingvistické jednotky, zpravidla slova, z jednoho jazyka do jiného.³⁴

²⁹ ve francouzštině je slovo *emprunt* představuje „přejatou věc“, tedy výpůjčku, a zároveň samotný „skutek přejímání“

³⁰ Šabršula, 1983, str. 57

³¹ Ducháček, 1967, str. 179

³² Šabršula, 1983, str. 57

³³ Grevisse, 1993, str. 190

³⁴ le Trésor de la langue française informatisé, <<http://atilf.atilf.fr/tlf.htm>>

Definice *Louise Deroye* představuje výpůjčku ve smyslu obecném a přirozeném jako cizí element uvedený do jazyka.³⁵ Podle *Louise Guilberta* jde o nový element, který je integrován do lingvistického systému a který obohacuje soubor lingvistických úseků.³⁶

Často dochází k přejímání názvu zároveň s věcí, která přichází. Zda se jedná o výpůjčku, můžeme zpravidla pozorovat na vlastní formě slova.³⁷

Vlastní výpůjčky lze dělit na přímé a nepřímé. Přímá výpůjčka přechází do jazyka přímo ze zdrojového jazyka, nepřímá prostřednictvím dalšího jazyka či dalších jazyků. Dále se můžeme setkat s pojmem zpětných výpůjček (fr. *remprunts*). Zpětné výpůjčky jsou typické zejména pro vztah francouzštiny a angličtiny. Z kulturních a taktéž historických důvodů se tyto dva jazyky ovlivňovaly, přičemž tento vliv stále trvá. Příkladem zpětné výpůjčky může být slovo *budget*, které původně pochází z francouzského *bougette*, což označuje sáček na peníze.³⁸

Dále můžeme rozlišovat způsob přejímání formou psanou, kam řadíme výpůjčky vědecké, jež pocházejí nejčastěji z latiny a řečtiny, a formou ústní dochází k přejímání výpůjček populárních, a to prostřednictvím jazyků moderních.³⁹

Adaptace výpůjčky může být buď sémantická, fonetická, grafická či morfologická. Ze sémantického hlediska dochází k přejímání významu slova z dárcovského jazyka. Pokud má slovo příliš všeobecný význam, je upřesněn v cílovém jazyce. *Le Bon Usage* uvádí jako příklad slovo *building*, jež v angličtině představuje jakoukoli budovu, ve francouzštině však budovu o více podlažích. Z grafického hlediska se v současnosti přednostně respektuje cizí psaná forma výpůjčky. Foneticky jsou hlásky nahrazeny francouzskými ekvivalenty, přičemž přízvuk nezbytně postihuje poslední slabiku slova. Mezi uživateli však lze nalézt rozdíly ve výslovnosti i v pravopise. Z morfologického hlediska si některé výpůjčky podržují zvláštnosti původního jazyka, hlavně pokud nejsou zcela integrovány do francouzského úzu. Slovesa jsou však nezbytně podrobena francouzskému časování.⁴⁰

³⁵ Ruohotie, 2004, str. 10. Citováno z DEROY, Louis. *L'emprunt linguistique*. Paris, 1956.

³⁶ Šuhájková, 2009, str. 11. Citováno z GUILBERT, Louis. *La créativité lexicale*. Paris, Librairie Larousse 17 rue du Montparnasse et boulevard Raspail, Paris IVe 1971. str. 92

³⁷ Šabršula, 1983, str. 57

³⁸ tamtéž, str. 58

³⁹ Grevisse, 1993, str. 190

⁴⁰ tamtéž

2.2.1.2. Historie přejímání

Po zformování francouzštiny, která vznikla na základě latiny, substrátu, a germánského superstrátu, se začínají od 5. století objevovat slova, která lze označit pojmem výpůjčky.⁴¹ Francouzština obohacovala své lexikum po celou dobu svého vývoje. Tento jev byl dán jednak pochopitelnou a zcela přirozenou nutností pojmenovávat nové příchozí věci a jevy, dále zde sehrála roli i momentální záliba pro konkrétní cizí jazyk. Francouzština rovněž přejímala lexikum i z jazyků mrtvých jako z latiny, starořečtiny či hebrejštiny. Výpůjčky z mrtvých jazyků se taktéž označují jako nepravé.⁴²

Latina: Ve francouzštině nacházíme velmi mnoho slov, zejména vědeckých, která jsou původem z latiny, ale která nenásledovala francouzský fonetický vývoj, proto je lze snadno rozlišit. Například substantivum *famille*, které se ve francouzštině objevilo teprve ve 14. století podle latinského *familia*, by muselo mít formu "*fameille*".⁴³

V 15. a 16. století, kdy francouzština začala konkurovat latině v administrativních doménách, nastal vysoký nárůst přílivu latinského lexika, což paradoxně vedlo k oslabení vlastního, do této doby silného, vlivu latiny.⁴⁴ Francouzština se tedy polatinšťovala tou měrou, jakou vytlačovala latinu z oblastí vědy a správy. Některé výpůjčky jsou reprezentovány dvěma formami, jednou vědeckou a jednou populární, například *août* a *auguste*, v tom případě hovoříme o dubletách.⁴⁵

Mezi nejranější výpůjčky patří slova spadající do církevního slovníku. Celkově mezi výpůjčkami z latiny nalézáme nejvíce substantiv.⁴⁶ Ve sféře vědecké je vliv latiny dodnes velmi významný. Podle pravidel latinského pravopisu se dodnes vytváří vědecké a technické odborné termíny.⁴⁷

Řečtina: Většina řeckých slov se dostala do francouzštiny nepřímým způsobem prostřednictvím latiny. Například církevní či filosofické pojmy byly překládány skrze latinu.

⁴¹ Šabršula, 1983, str. 57

⁴² tamtéž, str. 58

⁴³ tamtéž

⁴⁴ Grevisse, 1993, str. 191

⁴⁵ Šabršula, 1983, str. 57

⁴⁶ tamtéž

⁴⁷ Grevisse, 1993, str. 191 – 192

Zároveň mnohá řecká slova přešla přes lékařské či právnické výrazy. Od 16. století dochází k přímému přejímání z řečtiny. Pro příklad lze uvést slova *anagramme* či *dynamique*.⁴⁸

Italština: Tento románský jazyk měl na francouzštinu rovněž veliký vliv, a to nejen z důvodů příznivé geografické polohy vůči Francii. K přejímání z italštiny docházelo od středověku, a to v oblastech finančních (např. *banque*, *million*), obchodních (*trafic*), diplomatických (*ambassade*) a dalších.

Největší vliv měla italština na francouzštinu podle *le Bon Usage* v 16. století ve výše zmíněných doménách, ale rovněž v oblasti způsobu života. Zde nalézáme slova jako *appartement*, *sorbet*, *carnaval*. Podle Jana Šabršuly jsou však důležité zejména vlivy od 18. století, kdy docházelo k přejímání termínů uměleckých, literárních či hudebních, například *opéra*.⁴⁹

Angličtina: Z historického i kulturně-geografického hlediska největší počet výpůjček připadá na angličtinu. Z tohoto germánského jazyka se přejímalo a přejímá neustále. V 18. století narůstá záliba pro anglický politický režim natolik, že můžeme hovořit až o anglomanii.⁵⁰ Dochází k imitaci způsobu života Angličanů a tím se do francouzštiny dostávají například slova jako *whisky*, *magazine*, *spleen* či *partenaire*, a to ze všech oblastí života (věda, armáda, sport, móda, politika, průmysl atd.)

Můžeme pozorovat rovněž vliv anglicismů na původní francouzské lexikum. Některá slova, jako například "punč" změnila svoji pravopisnou formu z francouzského *ponge* > *ponche*, přičemž v druhé polovině 18. století se objevuje i anglické *punch*.⁵¹

V současnosti nejvíce anglických výpůjček pochází z americké angličtiny. Tento jev je dán zejména značným rozšířením a přejímáním americké kultury.

Germánské jazyky: Výpůjčky z němčiny nejsou příliš četné. Většinou nalézáme slova z vojenské či technické terminologie, a to zejména až v 19. století. Až do 16. století z historických důvodů ovlivňovala francouzštinu skrze severní dialekty nizozemština-vlámština. Od následujícího století jsou již přejímána zejména technická slova přímo z nizozemštiny.⁵²

⁴⁸ Grevisse, 1993, str. 192

⁴⁹ Šabršula, 1983, str. 66

⁵⁰ Grevisse, 1993, str. 193

⁵¹ Šabršula, 1983, str. 61

⁵² Grevisse, 1993, str. 195

Španělština: Výpůjčky z tohoto románského jazyka jsou méně četné než z italštiny, což bylo dáno nejen historickými vztahy sousedních států, ale také geografickým oddělením či přítomností baskického území na společné hranici. Výpůjčky nalzáme z období španělského rozkvětu v 16. až 18. století. Pro ilustraci uvedme slova *camarade*, *guitare* či *tango*. Některá exotická slova, například *alpaga*⁵³, se do francouzštiny dostala skrze španělštinu. Španělština plnila i úlohu prostředníka při přejímání slov z původních indiánských jazyků za dob osidlování Jižní Ameriky.⁵⁴

Portugalština: Stejně jako španělština, i portugalština zprostředkovala do francouzštiny slova pocházející z koloniálních regionů Jižní Ameriky, například slova *bambou*, *banane* či *mandarin*. Z novějších portugalských výpůjček lze zmínit slovo *camarilla*.⁵⁵

Arabština: Ačkoliv arabština není sousedícím jazykem francouzštiny, její vliv na ni byl dosti významný. Lexikum bylo dodáváno zpravidla skrze španělštinu, italštinu, provensálské dialekty či středověkou latinu. Výpůjčky přejaté skrze španělštinu si často zachovaly člen: ve slovech jako *ALchimie*, *ALcool* či *ALgèbre* jej představuje první slabika.

Po dobytí Alžírsko v roce 1830 se francouzština dostala do přímého kontaktu s arabštinou. Nalzáme slova militárního lexika jako *nouba*, *barda*, která však patří spíše do familiární slovní zásoby.⁵⁶

Ruština: Na výpůjčkách z ruštiny lze pozorovat, jak přejímání podléhá dobovým a módním tendencím. Do konce 19. století bylo ve francouzské slovní zásobě zaznamenáno nanejvýš 15 ruských slov (např. *izba*), během 20. století se tento počet vlivem historicko-politických událostí i kulturních změn několikrát znásobil.⁵⁷

Ze slovanských jazyků se ve francouzštině objevují i **polské** výpůjčky (např. *mazurka*). K přejímání **českých** slov (např. *polka*) docházelo většinou prostřednictvím němčiny. Z ostatních jazyků stojí za zmínku ještě **hebrejštiny**, jež do francouzštiny přinesla slova biblického původu (např. *alléluia*), zpravidla skrze řečtinu či latinu. Z **okcitanštiny** (zejména z provensálského dialektu) je ve francouzštině kolem 400 slov.⁵⁸

⁵³ původně z kečuánštiny

⁵⁴ Grevisse, 1993, str. 195

⁵⁵ Šabršula, 1983, str. 67

⁵⁶ Grevisse, 1993, str. 196

⁵⁷ Šabršula, 1983, str. 68

⁵⁸ tamtéž

2.2.1.3. Přirazení rodu u výpůjček⁵⁹

Vývoj přiřazování jmenného rodu u výpůjček je pozoruhodný. Ve staré francouzštině připadalo 36% maskulinům a 64% femininům. Tento poměr se přetransformoval na 81% maskulin a pouze 19% feminin pro současnou francouzštinu. Takto radikální změna je dána dvěma určujícími faktory: jedním je původ výpůjčky a druhým je způsob, jakým byla slova do francouzštiny adaptována. Co do původu slov obecně, devět z deseti výpůjček ve staré francouzštině připadalo na latinu. Od středověku přispívají také románské jazyky, jejichž podíl tvoří v 16. století téměř celou třetinu přejatých slov. Spektrum výpůjček se od dob klasicismu začíná rozrůstat za přispívání dalších živých jazyků. V 19. století románské jazyky počínají ustupovat angličtině, přičemž ve 20. století více než polovina přejatého lexika pochází z tohoto jazyka.

Jak bylo výše zmíněno, vlastní přiřazení rodu na základě původu výpůjčky závisí na etymologii slova. U románských jazyků, latiny a řečtiny je zachování etymologického rodu pravidlem. Morfo-fonologická příbuznost mezi románskými jazyky zajišťuje kvazi automatickou shodu, dochází tedy k vyvažování poměru mezi oběma rody. Většina latinských neuter přešla k maskulinu, i přesto však mezi výpůjčkami z latiny převažuje femininum. U přejímání z jazyků vzdálenějších, včetně angličtiny, dochází k systematické neutralizaci rodu, tudíž rod připadá nepříznakovému maskulinu.

Ačkoliv finální koncovka *-a* byla zejména do 19. století považována za mužskou koncovku, mnoho výpůjček z latiny, románských jazyků a z ruštiny či arabštiny připadlo k femininu. Některé výskyty, jako například slova původem z ruštiny *isba*, *taiga*, *vodka*, dokonce změnily jmenný rod mužský ve prospěch feminina.

Z historických a strukturálních příčin se nerovnováha začala výrazně převažovat ve prospěch maskulina. Od 19. století se tato nerovnováha stále více prohlubuje. Maskulinum zaujímá většinové postavení ve všech typech lexikálních oblastí. Napříč spektrem utváření vědeckých termínů pouze řecko-latinský vliv limituje tento výrazný vzestup. Pokud k novému slovu existuje již starší varianta, mechanismus přiřazení rodu se řídí rodem této varianty. V případě rovnováhy obou rodů u konkrétní skupiny lexika, nové slovo nebude výrazně determinováno a přiřazení rodu se může přiklonit jak k maskulinu, tak k femininu. Pokud je však již nastolena nerovnováha, tendence povedou ke zvětšování existujícího rozdílu.

⁵⁹ Celá podkapitola vychází z článku Michela Rochého: *Le masculin est-il plus productif que le féminin?* Str. 118 -119

2.2.2. Redukce

Dalším způsobem obohacování lexika jsou redukce slov či redukce slovních spojení a syntagmat. Redukování slov se rozšiřuje především od počátku 20. století.⁶⁰

Slova lze zkracovat dvojím způsobem. U **apokopy** (fr. *apocope*) dochází k odnětí koncových slabik slova s nadměrnou délkou. Některé z redukcí vstoupily do běžné mluvy, zároveň došlo k odstranění původního plného tvaru, např. *cinéma(tographe)*. Substantivum *ultra* bylo odvozeno jednak z *ultraroyaliste*, a dále z *ultrarévolutionnaire* během období Velké francouzské revoluce.⁶¹ Apokopa je častým způsobem zkracování slov. **Aférézou** (fr. *aphérèse*) nazýváme odnětí počátku slova. Je charakteristická pro některé speciální jazykové subsystemy⁶², avšak proniká i do obecného jazyka: *(auto)bus*.⁶³ Ze substantiv na *-a* je možno zmínit femininum *(ra)tafia*.

Zkratky (fr. *sigle*) stejně jako **akronyma** (fr. *acronyme*) jsou abreviatury složené z iniciál jednotlivých slov syntagmatu či slovního spojení. U zkratků bývají zpravidla za iniciálami tečky, a na rozdíl od akronymů jednotlivá písmena hláskujeme. Akronymum je bráno jako jediné slovo. Za zkratky lze uvést *T.V.A.* [f.] = *taxe (à la) valeur ajoutée*, za akronyma *SIDA* [m.] = *syndrome immuno-déficitaire acquis*. Zkratky se rozšířily imitací z angličtiny a mnoho z nich bylo zároveň z tohoto jazyka přejato, například *les U.S.A.* [= *United States of America*].⁶⁴

2.2.3. Onomatopoeie a zdvojování

Tvoření onomatopoií vychází z imitování zvuků. Jde například o substantivum *brouhaha* [m.], jenž představuje "hlučný křik". Samotné vytváření se však díky rozdílným fonologickým systémům liší, je tedy do jisté míry konvenční. Onomatopoeie je možno taktéž tvořit zdvojováním slabik, jako je tomu například u substantiva *tata* [f.], které vzniklo zdvojením počáteční slabiky slova *tante*.⁶⁵

⁶⁰ Grevisse, 1993, str. 248

⁶¹ tamtéž

⁶² například "argot"

⁶³ Šabršula, 1983, str. 108

⁶⁴ Grevisse, 1993, str. 248 - 250

⁶⁵ Šabršula, 1983, str. 112

Nové lexémy mohou vznikat rovněž zdvojováním celých slov, jako je tomu například u substantiva *prêchi-prêcha* [m.], jež má svůj původ ve slovesu *prêcher*.

2.2.4. Kompozice

Kompozicí vznikají buď lexikalizovaná syntagmata neboli sdružená pojmenování, nebo slova složená.⁶⁶ *Le Bon Usage* definuje proces kompozice jako způsob tvoření nových lexikálních jednotek slučováním dvou již existujících slov.⁶⁷ Podle Jana Šabršuly jde o aglutinaci dvou nebo více slov, které splývají ve slovo nové. Takové slovo se pak řídí slovnědruhovou příslušností, funkcí celku, dále také povahou jednotlivých komponentů a jejich vztahů. Slova složená se obvykle dělí na složeniny nevlastní a složeniny vlastní.⁶⁸

Složeniny nevlastní, označované taktéž jako spřežky, vznikají prostým spřažením hotových slov či sousloví do jednoho slova s vlastní nominativní funkcí. Například podstatné jméno rodu mužského *bon-papa* je složeno z adjektiva a substantiva, přičemž adjektivum je přívlastkem shodným.

U vlastních kompozit lze sledovat vzájemné vztahy mezi komponenty, například vztahy řízenosti či podřízenosti. Typ kompozit tvořených ze sloves a jejich předmětů je častým druhem kompozice. Do této skupiny řadíme například maskulinum *protège-tibia*, jež vzniklo kompozicí slovesa *protéger* a substantiva rodu mužského *tibia*.

Kompozičními elementy mohou být substantiva, adjektiva, slovesa, předložky, příslovce i participia. Rozlišujeme trojí pravopis slov složených⁶⁹:

1. slova jsou spojena v jediné, např. *portefeuille*
2. slova jsou oddělena spojovníkem, např. *sourd–muet*
3. slova jsou oddělena mezerou, např. *eau de vie*

Vědecké a technické termíny jsou velmi často konstituovány z řeckých či latinských elementů. Z řeckých kompozit lze uvést substantiva *topographie* či *anthropologie*, z latinských například *multicolore*.

⁶⁶ Riegel, Pellat, Rioul, 2008, str. 540

⁶⁷ Grevisse, Goosse, 2008, str. 190

⁶⁸ Šabršula, 1983, str. 122 – 129

⁶⁹ Riegel, Pellat, Rioul, 2008, str. 548 - 551

3. PRAKTICKÁ ČÁST

3.1. Postup výzkumu

Praktická část vlastního výzkumu se opírá o teorii uvedenou v předchozí části a odehrává se ve dvou po sobě jdoucích fázích.

Nejprve bude provedena excerptce substantiv zakončených na vokál *-a* z elektronické verze francouzského výkladového slovníku *le Petit Robert*. Tímto získáme základní a rovněž výchozí soubor příslušných substantiv, od něhož se budou odvíjet další části výzkumu. Jednotlivé slovní výskyty budou následně analyzovány a kategorizovány z hlediska etymologického a sémantického. Etymologickou analýzou bude prověřena teorie přejímání cizích slov do francouzštiny, jež byla uvedena v předchozí kapitole. Z hlediska sémantického budou rozřazeny jednotlivé výskyty do souhrnných kategorií a podkategorií, přičemž na základě zjištěných informací se pokusíme určit a charakterizovat závislost rodu na sémantické kategorizaci. Dalším krokem bude celková syntéza výsledků sémantické a etymologické analýzy.

Ve druhé části bude soubor příslušných substantiv podroben testu četnosti jednotlivých výskytů za pomoci francouzského korpusu *FRANTEXT*. Poté bude následovat rozbor kolísání rodu u konkrétních slov. Pro doplnění bude provedeno rovněž vizuální inspekci na vymezeném úseku korpusu vyhledávání dalších substantiv zakončených na *-a*. U těchto nalezených nelexikalizovaných neologismů a dalších substantiv, která nejsou uvedena ve výkladovém slovníku *le Petit Robert*, se nejprve pokusíme provést sémantickou a etymologickou charakterizaci za použití různě dostupných informačních zdrojů, následně prověříme jejich četnost a kolísání rodu.

Na závěr bude proveden celkový souhrn všech zjištěných výsledků jednotlivých analyzačních postupů a za pomoci odborných statí a teoretických příruček budou vyvozeny závěry o problematice rodu jak z hlediska kvantitativního, tak i kvalitativního.

3.2. Excerpce z výkladového slovníku le Petit Robert

Elektronická verze výkladového slovníku se neomezuje pouze na abecední pořadí, ale umožňuje vyhledávání konkrétních slov podle dalších kritérií. Excerpce byla tedy provedena vyhledáním všech slov zakončených na *-a* podle vzorce $\langle *a \rangle$ ⁷⁰ a tento výběr byl omezen na gramatickou kategorii substantiva.⁷¹

Celkem bylo nalezeno 606 výskytů:

Substantiva na <i>-a</i>	
	počet výskytů
maskulina	377
feminina	211
maskulina i feminina	5
maskulina nebo feminina	7
obourodá	6
celkem	606

Tabulka 1: Počet výskytů substantiv na *-a* podle morfologické kategorie jmenného rodu

Z výše uvedené tabulky vidíme, že substantiva rodu mužského převažují téměř dvojnásobně co do počtu výskytů nad substantivy rodu ženského. Slova spadající do skupiny maskulina nebo feminina jsou obourodá, avšak mezi variantou v rodě mužském a variantou v rodě ženském je sémantický rozdíl. Zato slova označená jako maskulina i feminina nemění v závislosti na rodu svůj význam a mohou se tedy vyskytovat v obou rodech. Šest slov bylo uvedeno bez přiřazení jmenného rodu, tedy pouze pod hlavičkou substantiva. Jde o slova, která představují substantiva životná označující osoby, tudíž gramatický rod se zde řídí skutečným přirozeným rodem. Tuto skupinu lze označit jako obourodá substantiva.

V příloze lze nalézt všech 606 výskytů seřazených abecedně podle morfologické kategorie rodu do příslušných pěti tabulek.⁷²

⁷⁰ symbol * předcházející vokál *a* představuje jeden či více neznámých znaků

⁷¹ *le Petit Robert* nabízí pět variant vyhledávání kategorie substantiva: obourodá [n.], femininum [n.f.], maskulinum [n.m.], maskulinum i femininum [n.m. et n.f.], maskulinum nebo femininum [n.m. ou n.f.]

⁷² Příloha č. 1: maskulina, Příloha č. 2: feminina, Příloha č. 3: maskulina i feminina, Příloha č. 4: maskulina nebo feminina, Příloha č. 5: obourodá

Maskulina nebo feminina:

	původ	sémantika
chapska	polština	pokrývka hlavy [m./f]
chistera	latina	sportovní pomůcka [m./f]
harissa	arabština	pikantní koření [m./f]
manzanilla	španělština	likérové víno [m./f]
parka	jazyk inuktitut	sportovní oděv [m./f]
schapska / chapska	-	-
tanagra	řečtina, <i>proprium</i>	soška / mladá dívka [m./f]

Tabulka 2: Slova obourodá jednotného významu

Maskulina i feminina:

	původ	sémantika
althæa	latina	druh rostliny [f.]
		druh netropického ibišku [m.]
bamboula	bantuské jazyky	buben [f.]
		africký tanec [m.]
coca	indiánské jazyky	keř [f./m.]
		rostlinný extrakt [f.]
cola	súdánské jazyky	keř (botanicky) [m.]
		zrno, nápoj [m./f.]
kola / cola	-	-

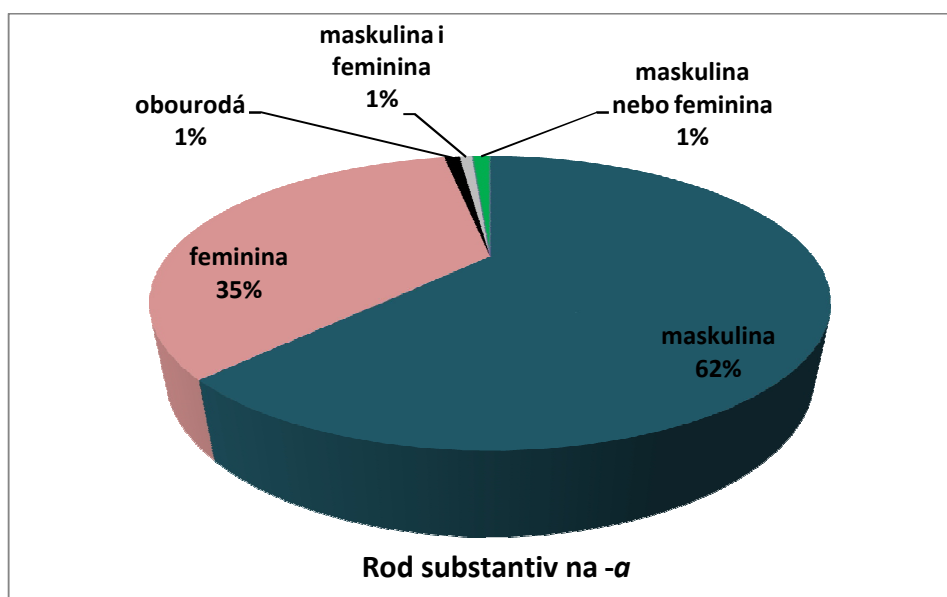
Tabulka 3: Substantiva obourodá rozdílného významu

Obourodá:

	původ	sémantika
baba	hindština	mladá žena
judoka	japonština	džudista
karatéka	japonština	karatista
para	<i>redukce</i>	parašutista
sabra	arabština	označení pro Židy
ultra	latina; <i>redukce</i>	extremista, extrémní reakce

Tabulka 4: Substantiva obourodá a jejich význam

Následující graf ukazuje procentuální poměr mezi podstatnými jmény rodu mužského, ženského a dalšími variantami:

Graf 1: Procentuální poměr mezi maskuliny, femininy a obourodými substantivy

Při analýze substantiv si můžeme povšimnout **variant** u některých slov. Pojem varianty slova předpokládá, že jde o různé podoby téhož slova.⁷³ Ta tedy musí mít stejný význam, liší se však ortografickou, popřípadě u některých i zvukovou formou.

Le Petit Robert uvádí varianty substantiv na *-a* v abecedním řazení pod oběma hesly. Následujících 43 dvojic variant je tedy uvedeno ve slovníku⁷⁴ pod 86 hesly:

acra / akra m., aga / agha m., ataca / atoca m., bélouga / béluga m., blabla / blablabla m., cafétéria / cafeteria f., caldeira / caldera f., camélia / camellia m., caoua / kawa m., catleya / cattleya m., chouïa / chouya m., chapska / schapska m./f., charia / sharia f., chva / schwa m., coca / coca-cola m., cola / kola m./f., darbouka / derbouka m., et cætera / et cetera m., geisha / ghesha f., intelligentsia / intelligentzia f., loofa / luffa m., maffia / mafia f., marihuana / marijuana f., mélæna / méléna m., nebka / nebkha f., ouléma / uléma m., paella / paëlla f., panca / panká m., pasionaria / passionaria f., pembina / pimbina m., quechua / quichua m., raïa / raya m., sebka / sebkha f., seghia / seguia f., soja / soya m., soui-manga / swi-manga m., soutra / sùtra m., stoupa / stùpa m., svastika / swastika m., tænia / ténia m., tonca / tonka m., tupaïa / tupaja m., yaka / y-a-qu'à m.

⁷³ Josef Hrbáček, *Naše řeč*, ročník 57 (1974), č. 1

⁷⁴ a rovněž v přílohách č. 1 – č. 5

V opozici k výše uvedeným příkladům varianta *téquila* [f.] ke slovu *tequilla* [f.] není uvedena pod samostatným heslem, nýbrž pouze jako poznámka u druhého výrazu.

U některých substantiv *le Petit Robert* zmiňuje varianty zakončené na konsonant, avšak ty nejsou předmětem tohoto výzkumu.⁷⁵ Pro ilustraci uvedu dva příklady:

maskulinum: *alisma* [varianta *alisme*]

femininum: *thora* [varianta *torah*]

Mezi jednotlivými substantivy lze nalézt i **homonyma**. *Le Bon Usage* definuje homonyma jako slova stejné výslovnosti, ale rozdílného významu. Mezi homonyma řadíme **homografa**, která představují rozdílné významy pod shodnou psanou formou.⁷⁶

Z následujících výskytů pouze homonyma *C. A. P. A.*, *cappa* a *kappa* nepředstavují homografa.

[aRja] : 1. *aria* [m.] (1493, ze starofrancouzského *harier*) > znamená nesnáz, potíž
2. *aria* [f.] (1703, italština) > hudební sólo

[baba] : 1. *baba* [m.] (1767, polština) > druh koláče
2. *baba* [m.] (1905, pravděpodobně z kořene slova *babines*) > pozadí (famiilárně)
3. *baba* [m./f.] (1975, hindština) > mladá žena

[kapa] : *C. A. P. A.* [1941] > akronym *Certificat d'aptitude à la profession d'avocat*
cappa [20. stol., latina] > pluviál (liturgický oděv)
kappa [1960, řečtina] > písmeno řecké abecedy

[lama] : 1. *lama* [m.] (1598, kečuánština) > lama (zvíře)
2. *lama* [m.] (1629, tibetština) > láma (tibetský duchovní učitel)

[tyba] : 1. *tuba* [m.] (konec 19. stol., latina) > hudební nástroj
2. *tuba* [m.] (1950, latina) > dýchací trubici

⁷⁵ v přílohách č. 1 – č. 5: varianty zakončené na konsonant jsou uvedeny v závorkách. V případě lišícího se rodu je v závorce uveden i rod

⁷⁶ Grevisse, Goose, 2008, str. 214

První dvě substantiva rodu mužského uvedené v příloze č. 1 jsou abreviaturami. Abreviace je grafický způsob zaznamenávání slova za použití části znaků.⁷⁷ Tato dvě substantiva zahrnují symboly, značky a písmena abecedy:

1. **a** > označuje první písmeno a první vokál abecedy⁷⁸ a řadový element⁷⁹
2. **a** >
 - A > hudební nota
 - A > značka ampéru
 - Å > symbol
 - a > značka aru

⁷⁷ Grevisse, 2008, str. 117

⁷⁸ zahrnuje: *a majuscule* (A), *a minuscule* (a), *a accent circonflexe* (â), *a accent grave* (à)

⁷⁹ element počátku: *depuis A jusqu'à Z* nebo *de A à Z*

3.2.1. Etymologická analýza

Etymologii definujeme jako lingvistické odvětví, jež zkoumá původ slov, přičemž se zabývá rovněž fonetikou, sémantikou a historickými podmínkami.⁸⁰

Etymologická analýza opět vycházela ze souboru substantiv extrahovaných z *le Petit Robert*. Počet analyzovaných slov však neodpovídal kompletnímu počtu 606 hesel, neboť substantiva, která se vyskytovala ve dvou variantách, byla stejného etymologického původu. Šlo tedy o slova přejatá ze stejného jazyka, která se rovněž objevila ve francouzštině ve stejném roce. Obě varianty tedy byly počítány jako jedno heslo. Analýza se zaměřovala především na původní jazyk výpůjčky a rok, kdy se slova objevila ve francouzštině.

VÝCHOZÍ JAZYKY

U výpůjček, které tvořily většinu zkoumaného materiálu, byla věnována pozornost původnímu jazyku, ze kterého byly přejaty. Všechny výpůjčky byly rozděleny mezi 56 jazyků či jazykových skupin.⁸¹ Následující tabulka zobrazuje devět nejpočetněji zastoupených jazyků⁸² s celkovým počtem výskytů a poměrem maskulin, feminin i obourodých substantiv.

JAZYKY	celkem výskytů	maskulina	feminina	m./f.
latina	95	71	21	3
řečtina	62	51	11	
arabština	43	15	26	2
španělština	41	3	37	1
italština	35	3	32	
angličtina	20	16	4	
ruština	18	4	14	
sanskrt	17	17		
indiánské jazyky	13	11	1	1

Tabulka 5: Jazyky s největším zastoupením výskytů

⁸⁰ Grevisse, Goosse, 2008, str. 150

⁸¹ některé jazyky nebyly konkrétně určeny a byla uvedena pouze jazyková skupina. Např. v tabulce vidíme *indiánské jazyky*

⁸² jazyky, které měly celkově alespoň nad deset slovních výskytů

U ostatních jazyků počet výskytů nedosahoval celkového počtu deseti výskytů. Hindština a japonština čítaly každá 9 výskytů, kečuánština 8 výskytů, portugalština 7 výskytů, turečtina a jazyk tupí po 6 výskytech, malajština, hebrejšťina a africké jazyky po 4 výskytech a polština, kreolština a malgaština po 3 výskytech. Méně než 3 výskyty čítaly ostatní jazyky.⁸³

Ne vždy byla slova přejímána francouzštinou přímo z původního jazyka. Některé výpůjčky byly přejaty skrze další jazyk, někdy vícero jazyků. Proces přejímání u jednotlivých jazyků byl detailněji představen v teoretické části.⁸⁴

Z tabulky lze vyčíst, že řečtina byla druhým největším dodavatelem lexika u substantiv zakončených na *-a*. Ze všech 62 výskytů bylo celých 20 přejato do francouzštiny skrze latinu. Šlo o tato slova: *abacia*, *alléluia*, *cholera*, *chlamydia*, *comma*, *dracéna*, *droséra*, *eczéma*, *gastrula*, *magma*., *nymphéa*, *opuntia*, *pelta*, *phylloxéra*, *schéma*, *seringa*, *ténia*, *tamia*, *typha*, *zeugma*.

Jazyky Jižní Ameriky (indiánské jazyky, kečuánština, jazyk guaraní, jazyk tupí) přecházely do francouzštiny skrze španělšťinu a portugalšťinu.

Dalším velmi pozoruhodným jevem etymologického průzkumu je původ některých substantiv ve vlastních jménech. Celkem 57 substantiv vzniklo přechodem z kategorie *proprií* do *apelativ*.⁸⁵ Takto vzniklá *apelativa* ve většině případů spadají do kategorie flóry (jména botaniků) či do dalších odborně-vědeckých pojmů (podle jmen vědců):

- *magnolia* [m.] > rostlina; Magnol, francouzský botanik
- *tillandsia* [m.] (VAR. *tillandsie*, f.) > rostlina; Elias Tillands, švédský botanik

- *leishmania* [f.] (VAR. *leishmanie*, f.) > bakteriologický pojem; Leishman; anglický biolog
- *salmonela* [f.] (VAR. *salmonelle*, f.) > biologický pojem; E. Salmon

⁸³ ostatní jazyky (celkem 34): australské jazyky, austroasijské jazyky, bantuské jazyky, čeština, drávidské jazyky, finština, jazyk guaraní, guyanská kreolština, chorvatština, indoíránské jazyky, indonéština, jazyk inuktit, irokézské jazyky, jazyk joruba, katalánština, laponština, maďarština, mandžušťina, melanéské jazyky, mongolština / tibetština, němčina, nizozemština, norština, okcitanština, perština, polynéské jazyky, provensálština, sicilský dialekt, skandinávské jazyky, stará francouzština, súdánské jazyky, švédština, tamilština, tibetština, jazyk zulu

⁸⁴ viz 2.2.1. Výpůjčky

⁸⁵ v příloze č. 1 – 5 je tato informace uvedena ve sloupci "původ" u substantiv, která vznikla z *proprií*

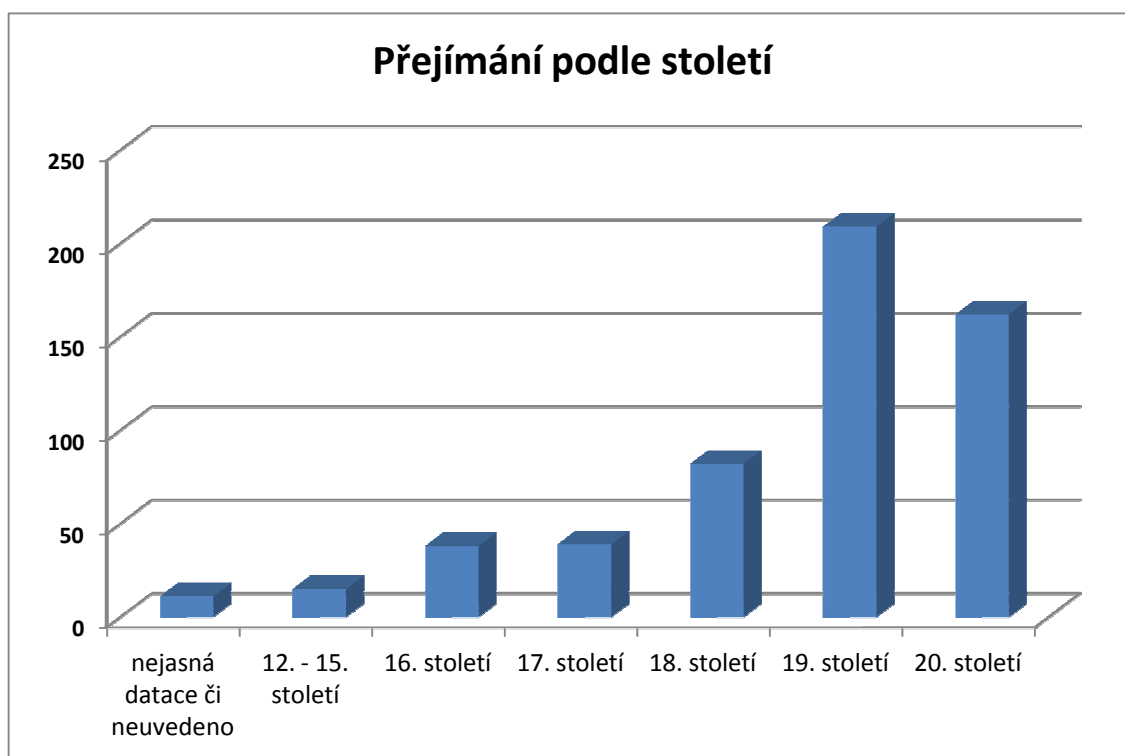
Následující tabulka zobrazuje zvláštní případy etymologického původu výpůjček. Jedná se o substantiva vzniklá z *proprii* či slova nejasného původu.

Zvláštní případy původu výpůjček			
	maskulina	feminina	m./f.
nejasný původ	4	2	0
proprium	42	14	1

Tabulka 6: Zvláštní případy původu výpůjček

DATAČE PŘEJÍMÁNÍ

U etymologického původu se podíváme i na datum, kdy byly výpůjčky přejaty do francouzštiny. U některých slov *le Petit Robert* uváděl i časové údaje předchozích verzí slova: např. *acacia* (1553) < *acacie* (14. stol.). Tato analýza se však zaměří na časový údaj spojený s finální verzí substantiva.

Graf 2: Datače výpůjček podle století

Z grafu 2 je patrná stoupající tendence obohacování francouzského lexika přejímáním nových slov, přičemž nejvíce substantiv na *-a* bylo přejato v 19. století.

Jak již bylo zmíněno dříve, variantové páry byly při rozboru analyzovány jako jeden výskyt, jelikož výchozí jazyk, stejně jako rok, kdy byly přejaty do francouzštiny, se shodují u obou variant.

POJMENOVÁNÍ VZNIKLÁ TVOŘENÍM Z VLASTNÍCH ZDROJŮ JAZYKA

Ze skupiny substantiv zakončených na *-a* lze pouze jediné slovo označit jako aférezu: *tafia* [m.] < *ratafia* [m.]. Ostatní výrazy vzniklé redukcí slov naplňují podstatu apokopy. Jde o následujících 18 výskytů:

apokopa	rod	
cata	f.	catastrophe (f.)
cinéma	m.	cinématographe (m.)
déca	m.	décaféiné (Adj.)
ecsta	f.	ecstasy (f.)
ekta	m.	ektachrome (m.)
ipéca	m.	ipécua (m.)
méga	m.	méga-octet (m.)
méta	m.	métaldéhyde (m.)
microcinéma	m.	microcinématographe (m.)
para	m./f.	parachutiste (m./f.)
quota	m.	quota-part (f.)
rata	m.	ratatouille (f.)
réa	f.	réamination (f.)
rhodia	m.	rhodiaceta (m.)
sana	m.	sanatorium (m.)
soda	m.	soda-water <i>anglicismus</i>
tantra	m.	tantrisme (m.)
ultra	m./f.	ultraroyaliste, ultrarévolutionnaire ⁸⁶

Tabulka 7: Apokopy a jmenný rod

⁸⁶ *ultra* bylo odvozeno jednak z *ultraroyaliste* a dále z *ultrarévolutionnaire* během období Velké francouzské revoluce. Grevisse, 1993, str. 248

Z tabulky lze zřetelně vyčíst, že většina apokop má tendence zachovávat jmenný rod výchozího slova. Výjimky tvoří maskulinum *quota* vzniklé z feminina *quota-part*, dále substantivum *déca*, jehož zdrojovým slovem je adjektivum *décafeiné*, a rovněž maskulinum *soda*, jež bylo redukováno z anglického výrazu *soda-water*.

V souboru extrahovaných substantiv lze rovněž nalézt substantiva vzniklá redukcí slovních spojení či syntagmat. Zkratky, stejně jako akronyma, jsou abreviatury složené z iniciál jednotlivých slov. Akronymum je bráno jako jediné slovo, proto zpravidla za iniciálami nenásledují tečky, zatímco u zkratky je tomu naopak. Akronymum je pak čteno jako jediné slovo, zkratky hláskujeme.

zkratka	rod	
B. A.	f.	bonne action
D. C. A.	f.	défense contre avions
D. E. A.	m.	Diplôme d'études approfondies
DNA	m.	<i>anglicismus</i> (fr. ADN)
O. P. A.	f.	Offre Publique d'Achat
P. M. A.	m.	Pays les moins avancés
RNA	m.	<i>anglicismus</i> (fr. ARN)
T. V. A.	f.	taxe à la valeur ajoutée
U. V. A.	m.	ultra-violets (U. V.)

Tabulka 8: Zkratky a jejich jmenný rod

akronym	rod	
ASA	m.	American Standards Association
C. A. P. A.	m.	Certificat d'aptitude à la profession d'avocat
dopa	f.	Dihydroxyphénylalanine
GABA	m.	gamma-amino butyric acid
kerma	m.	Kinetic Energy Released in Material
sida	m.	Syndrome d'Immunodéficience Acquise

Tabulka 9: Akronyma a jejich jmenný rod

Při bližším zkoumání rodu u zkratk a akronym si lze povšimnout, že v případě odvození z francouzského slovního spojení se přiřazení jmenného rodu řídí rodem řídicího substantiva. Například femininum *T.V.A.* vychází z "*taxe à la valeur ajoutée*", přičemž jmenný rod hlavního substantiva je rovněž femininum. V případě, že zkratka či akronym vycházejí z anglického slovního spojení, lze usuzovat, že přiřazení jmenného rodu tíhne k maskulinu.

Dalším způsobem, kterým lze obohacovat lexikum uvnitř jazyka, je vytváření neologismů zdvojením první slabiky konkrétního slova, či tvoření onomatopoií. Tyto dvě metody lze taktéž sloučit. Onomatopoeie, taktéž označována jako zvukomalebná slova, vznikají fonetickým napodobováním přirozených zvuků.

	rod	vytvoření
blabla / VAR. blablabla	m.	onomatopoeie zdvojením
brouhaha	m.	onomatopoeie
caca	m.	onomatopoeie zdvojením
cha-cha-cha	m.	onomatopoeie
dada	m.	onomatopoeie zdvojením
flafla / VAR. fla-fla	m.	onomatopoeie zdvojením
frotti-frotta	m.	zdvojením
papa	m.	onomatopoeie; mužský referent
prêchi-prêcha	m.	zdvojením
tata	f.	onomatopoeie zdvojením
tralala	m.	onomatopoeie
youpala	m.	onomatopoeie

Tabulka 10: Rod onomatopoií a slov vzniklých zdvojením prvku

Jedenáct výskytů z dvanácti jsou maskulina, lze tedy usuzovat, že k onomatopoiím a slovům vzniklým zdvojením je obecně přiřazován rod mužský. Slova mohou být při svém vzniku sémanticky determinována, jako je tomu u mužského referentu *papa* či u substantiva *tata*. Femininum *tata* vzniklo zdvojením první slabiky feminina *tante*. Sémanticky je buď dětským označením pro tetu, nebo vyjadřuje přeneseně zženštilého homosexuála.

Jak již bylo uvedeno v teoretické části, kompozice je způsob tvoření nových lexikálních jednotek slučováním dvou nebo více slov. Následující tabulka uvádí veškerá kompozita včetně rodu a významu, která jsou zakončena na *-a*.

Ze třinácti pojmů u pěti kompozit jsou slova oddělena spojovníkem, jedno kompozitum je složeno ze dvou slov oddělených mezerou a v sedmi případech jsou slova spojena v jediné.

kompozitum	rod	význam	kompozice
au-delà	m.	nadpozemský svět, "druhý břeh"	au + delà
Ave Maria	m.	náboženské pozdravení	Ave + Maria
bon-papa	m.	dědeček	bon + papa
buna	m.	syntetický kaučuk	bu + Na [Natrium]
décrochez-moi-ça	m.	vetešnický obchod	décrocher + moi + ça
diaporama	m.	představení	diap(ositive) + -orama
panorama	m.	1. představení, 2. krajina	pan- + -orama
protège-tibia	m.	ochranný nástroj	protéger + tibia
protonéma	m.	botanický pojem	proto- + nêma
sima	m.	geologický pojem	Si [Silicium] + Ma [Magnésium]
soap-opéra	m.	televizní pořad	soap + opéra
supernova	f.	astronomický pojem	super + nova
télécinéma	m.	nástroj	télé- + cinéma

Tabulka 11: Rod kompozit

Příslušnost k rodu lze u kompozit vysvětlit několika principy. Podobně jako u zkratk či akronym může být rod kompozita přiřazen podle významově hlavního substantiva, jako je tomu například u kompozita rodu mužského *télécinéma*, kde se rod řídí rodem slova *cinéma*, či u *soap-opéra* determinovaného maskulinem *opéra*. U *bon-papa* je rod determinován navíc sémanticky.

Rod kompozit tvořených slovesem ve 3. osobě přezensu indikativu a předmětem přímým jsou maskulina, sem patří slovo *protège-tibia*.

Jmenný rod může být také motivován **hyperonymem**. *Le Trésor de la langue française* definuje hyperonymii jako významový vztah založený na nadřazenosti jazykové jednotky nad

jazykovými jednotkami podřazenými.⁸⁷ Hyperonymum je tedy slovo významově nadřazené slovu podřazenému.⁸⁸ Maskulinum *sima* je tvořeno z chemických značek silicia a magnézia, přičemž oba tyto prvky jsou ve francouzštině rodu mužského. Zároveň by jmenný rod mohl být motivován hyperonymem rodu mužského *élément (chimique)*.⁸⁹ K maskulinu *buna* označujícímu syntetický kaučuk lze přiřadit slovo významově nadřazené *caoutchouc*, které je také rodu mužského. Rod astronomického pojmu *supernova* pojmenovávajícího druh hvězdy může být řízen hyperonymem *étoile*.

⁸⁷ le Trésor de la langue française, <<http://atilf.atilf.fr/tlf.htm>>

⁸⁸ Picoche, 1992, str. 99

⁸⁹ česky *chemický prvek*

3.2.2. Sémantická analýza

Sémantika se zabývá významem slova na různých strukturních úrovních jazyka. Význam slova nepředstavuje reálnou skutečnost, nýbrž jde o myšlenkovou reprezentaci konkrétní skutečnosti, lingvisticky taktéž označovanou jako referent.⁹⁰

Pro správné analyzování závislosti jmenného rodu na významu je potřeba pokusit se slova roztrždit do větších sémantických celků. Substantiva jsem rozdělila celkem do čtyř kategorií a dvanácti podkategorií. Poslední kategorie zahrnuje slova velmi rozrůzněných významů, která bylo obtížné jakkoliv přesněji zařadit.

Kategorie	Subkategorie	výskyty	m.	f.	m./f.
Regionální a kulturní výrazy	pokrm a nápoje	44	23	18	3
	tradiční oděvy a textilie	14	7	5	2
	osoby a skupiny osob	26	9	13	4
	tance a hudební pojmy	23	6	17	
	hudební nástroje	15	9	6	
	náboženské a spirituální pojmy	29	24	5	
	písmena řecké abecedy	11	11		
	ostatní regionální a kulturní pojmy	87	27	57	3
Fauna a flóra	fauna	36	33	3	
	flóra	97	85	9	3
Další odborné a vědecké výrazy	biologicko-medicínské pojmy	50	35	15	
	ostatní odborné a vědecké pojmy	49	21	28	
Ostatní výrazy		90	64	24	2
<i>celkem</i>		571 ⁹¹			

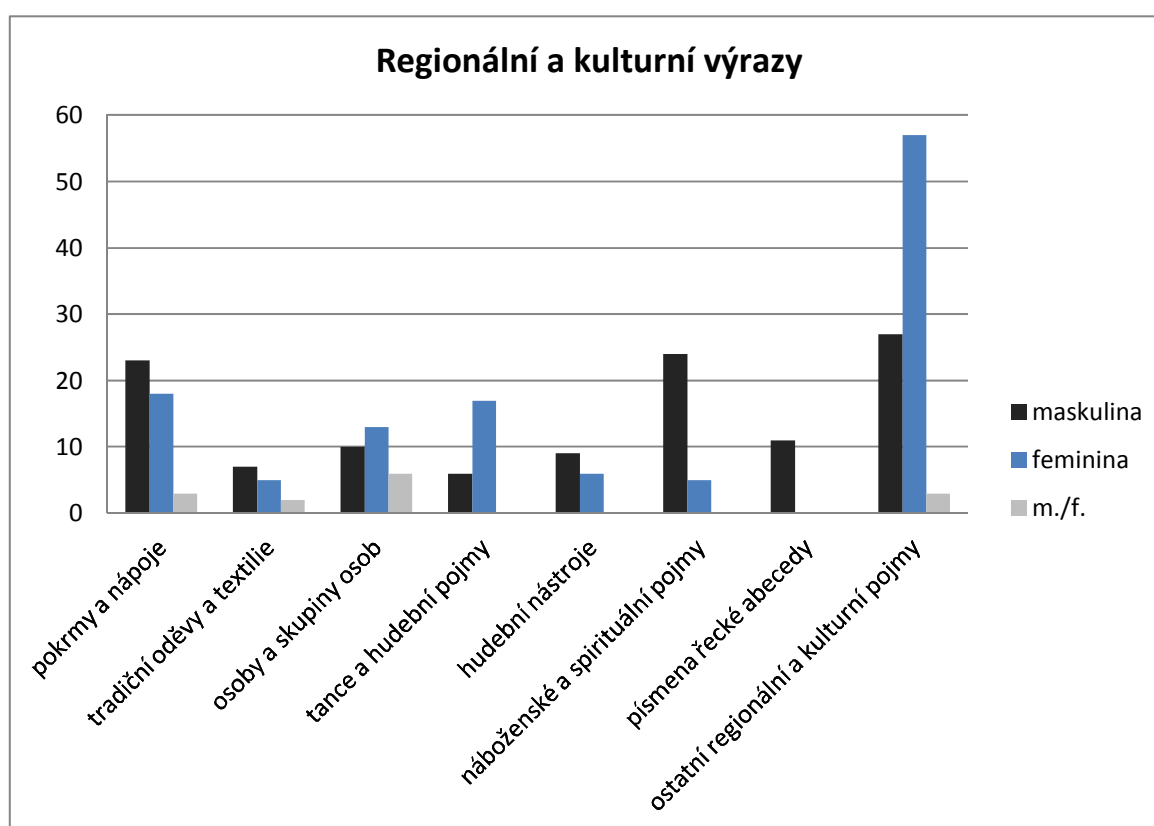
Tabulka 12: Sémantické rozdělení substantiv do kategorií a subkategorií

⁹⁰ Grevisse, Goosse, 2008, str. 213

⁹¹ u sémantické analýzy je počet výskytů nižší než celkový počet substantiv, jelikož varianty (viz str. 23) nesou stejný význam, a tudíž jsem je redukovala na jediný výskyt (86 > 43). Některá slova jsou zároveň nositeli vícero významů, v tom případě jsem je počítala podle příslušného počtu významů vícekrát.

REGIONÁLNÍ A KULTURNÍ VÝRAZY

Tuto kategorii můžeme dále rozdělit do osmi dílčích subkategorií. Podle významu lze vyčlenit pokrmy a nápoje, tradiční oděvy a textilie, osoby a skupiny osob, tance a hudební pojmy spolu s hudebními nástroji, dále subkategorie náboženských a spirituálních pojmů a taktéž písmena řecké abecedy. Do poslední skupiny ostatních regionálních a kulturních pojmů byla zařazena slova, která bylo obtížné z důvodu jejich široké sémantické různorodosti začlenit.

Graf 3: Rod substantiv kategorie Regionální a kulturní výrazy

Maskulina celkově čítají 116 hesel, feminina 121 a skupina substantiv kolísajících v rodě či obourodých 12 hesel. Pro kompletnost je za každou z osmi sémantických subkategorií připojen výčet všech slovních hesel.

Z grafu uvedeného na předchozí straně lze vyčíst, že u slov spadajících do dílčí kategorie pokrmů a nápojů je poměr maskulin a feminin téměř v rovnováze. *Le Bon Usage* se vyjadřuje k substantivu *coca-cola*, které vzniklo z názvu americké značky. Do populární francouzštiny proniklo v roce 1945, váhalo mezi maskulinem a femininem, nakonec se však přiklonilo rodu mužskému.⁹² Slovo *rata*, které vzniklo redukcí *ratatouille*, připadlo k maskulinu buď pod vlivem *ragoût* [m.], či z důvodu přítomnosti finálního *-a*.⁹³

Přiřazení rodu může být také motivováno hyperonymií. Maskulinum *café* je sémanticky nadřazeno slovům *arabica*, *caoua* / *kawa*, *moka* a *robusta*, která označují druhy kávy, maskulinum *fromage* slovům *gorgonzola* a *gouda*, či femininum *boisson*, které znamená jednak nápoj obecně a taktéž alkoholický nápoj, může být hyperonymem pro alkoholické nápoje *vodka*, *tequilla* / *téquila* a *sangria*.

Pokrmý a nápoje [44 hesel]

acra / *akra* m., *alexandra* m., *arabica* m., *baba* m., *baklava* m., *calva* m., *caoua* / *kawa* m., *chipolata* f., *coca-cola* / *coca* m., *cola* / *kola* m./f., *coppa* f., *feta* f., *gorgonzola* m., *gouda* m., *grappa* f., *halva* m., *harissa* m./f., *kacha* f., *manzanilla* m./f., *maracuja* m., *marsala* m., *moka* m., *moussaka* f., *mozzarella* f., *olla-podrida* f., *paella* / *paëlla* f., *paprika* m., *pastilla* f., *pizza* f., *polenta* f., *rata* m., *ratafia* / *tafia* m., *ricotta* f., *robusta* m., *sangria* f., *sévruga* m., *soda* m., *soja* / *soya* m., *tarama* m., *tempura* f., *tequila* / *téquila* f., *tortilla* f., *valpolicella* m., *vodka* f.

U substantiv označených pod hlavičkou tradičních oděvů a textilií lze rovněž pozorovat rovnováhu při přiřazování rodu. *Le Bon Usage* uvádí⁹⁴:

- *chapska* (z polského *czapka*, f.) – m. pro většinu slovníků.
- *parka* (z eskymáčtiny přes angl.) – jak je poznamenáno v mnoha slovnících, rod není ustálen

Tradiční oděvy a textilie [14 hesel]

abaca m., *alpaga* m., *bandana* m., *bermuda* m., *chapka* f., *chapska* / *schapska* m./f., *chéchia* f., *djellaba* f., *falbala* m., *gandoura* f., *kippa* f., *panca* / *panka* m., *parka* m./f., *zénana* m.

⁹² Grevisse, 1993, str. 711

⁹³ tamtéž, str. 725

⁹⁴ Grevisse, 1993, str. 728

U podkategorie osoby a skupiny osob jsou taktéž maskulina a feminina téměř v rovnováze. Morfologický rod slov označujících osoby je determinován skutečným rodem, např. femininum *diva* či maskulinum *barda*. Substantiva *baba*, *judoka*, *karatéka*, *para*, *sabra* a *ultra* jsou obourodá, rod se tedy řídí podle skutečného rodu. Slova představující skupiny osob *cuadrilla*, *diaspora*, *guerilla*, *intelligentsia* / *intelligentzia* a *mafia* / *maffia* jsou všechna rodu ženského.

Osoby a skupiny osob [29 hesel]

aga / *agha* m., *baba* m./f., *barda* m., *bon-papa* m., *cuadrilla* f., *diaspora* f., *diva* f., *doña* f., *fatma* f., *fellaga* / *fellagha* m., *gargantua* m., *geisha* / *ghesha* f., *guérilla* f., *harka* f., *intelligentsia* / *intelligentzia* f., *judoka* m./f., *karatéka* m./f., *lolita* f., *maharadja* m., *mafia* / *maffia* f., *pacha* m., *para* m./f., *paria* m., *pasionaria* / *passionaria* f., *prima donna* f., *radja* m., *raïa* / *raya* m., *sabra* m./f., *ultra* m./f.

Tance a hudební pojmy zahrnují slova pocházející většinou z italštiny. Obecně pozorujeme tendenci přiřazovat rod ženský, a to především u tanců.⁹⁵ Tato tendence může být motivována hyperonymem rodu ženského *danse*.

Tance a hudební pojmy [23 hesel]

aria f., *bossa-nova* f., *bamboula* m., *cha-cha-cha* m., *coda* f., *comma* m., *conga* f., *opéra* m., *fa* m., *habanera* f., *java* f., *jota* f., *la* m., *lambada* f., *mazurka* f., *nouba* f., *partita* f., *polka* f., *rumba* f., *salsa* f., *samba* f., *toccata* f., *zarzuela* f.

Hudební nástroje pro změnu tíhnou spíše k rodu mužskému. I zde by se dala vysvětlit tato tendence hyperonymií, nadřazené slovo by bylo substantivum rodu mužského *instrument* (*de musique*).

Hudební nástroje [15 hesel]

balalaïka f., *biwa* m., *célesta* m., *concertina* m., *conga* f., *darbouka* / *derbouka* f., *guzla* f., *harmonica* m., *kora* f., *marimba* m., *ocarina* m., *pianola* m., *tabla* m., *tuba* m., *sanza* f.

⁹⁵ Šabršula, 1986, str. 56

Podkategorie náboženských a spirituálních pojmů nabízí velmi zajímavé výsledky. Pozorujeme drtivou převahu maskulina nad femininem. Mnohá z těchto slov má svůj původ v sanskrtu a hindštině. Některá substantiva, jako *dalai-lama*, *ouléma / uléma*, sémanticky vyjadřují duchovní mužské duchovní představitele.

Náboženské a spirituální pojmy [29 hesel]

alléluia m., apsara f., aura f., au-delà m., Ave Maria m., bodhisattva m., bouddha m., cappa f., dalai-lama m., gloria m., hatha-yoga m., hosanna m., karma m., lama m., linga m., mahatma m., mana m., mandala m., mantra m., nirvana m., ouléma / uléma m., panchen-lama m., soutra / sůtra m., svastika / swastika m., tantra m., thora f., véda m., yoga m., zaouïa f.

Za regionální a kulturní výrazy lze považovat také písmena řecké abecedy. *Le Bon Usage* uvádí, že jména písmena abecedy jsou rodu mužského (např. *alpha*, *iota*, *delta*, rovněž *chva / chwa*), výjimkou je španělské písmeno rodu ženského *jota*.⁹⁶

Při analyzování pojmů této skupiny jsem si povšimla, že ve skupině písmen řecké abecedy chybí písmena *bêta* a *lambda*. Je otázkou, proč *le Petit Robert* tato dvě slova neuvedl.

Písmena řecké abecedy [11 hesel]

alpha m., delta m., digamma m., êta m., gamma m., iota m., kappa m., oméga m., sigma m., thêta m., zêta m.

Poslední podkategorie ostatních regionálních a kulturních výrazů zahrnuje rozličné tradiční nástroje, např. *houka*, dále specifická místa, jež jsou součástí konkrétní kultury, např. *sauna*, *mastaba*, popřípadě zvyky, práva či tradice, jako *charia / sharia* či *fiesta*, a mnohé další. U této poslední podskupiny feminina dvojnásobně převažují maskulina.

⁹⁶ Grevisse, 1993, str. 731

Ostatní regionální a kulturní pojmy [87 hesel]

agora f., angustura f., baccara m., balata f., bamboula m./f., bazooka m., baraka f., bélouga / béluga m., bérézina f., cafétéria / cafeteria f., cagna f., camarilla f., canasta f., charia / sharia f., chistera m./f., corrida f., chouïa / chouya m., dada m., datcha f., décrochez-moi-ça m., deus ex machina m., diffa f., diorama m., estancia f., fantasia f., favela f., fazenda f., féria f., fiesta f., ganaderia f., dolce vita f., gomina f., gotha m., gutta-percha f., gymkhana m., hacienda f., houka m., hourra m., huerta f., intifada f., isba f., jangada f., jettatura f., kamala m., kata m., koubba f., marina f., mass media m., mastaba m., média m., mechta f., médina f., moviola f., muleta f., novillada f., omerta f., panama m., pergola f., peseta f., piazza f., pietà f., pizzeria f., posada f., réa m., sacoléva f., saga f., sauna m., ségala m., seghia / seguia f., smala f., soap-opéra m., sofa m., stoupa / stûpa m., sunna f., tanagra m./f., tapioca m., tara m., téléga f., terza rima f., tombola f., trattoria f., troïka f., vendetta f., vespa f., victoria f., visa m., wilaya f.

FAUNA A FLÓRA

Kategorie fauny a flóry čítá dvě podkategorie obdobného názvu. Botanické pojmy na *-a* jsou zpravidla rodu mužského. *Le Bon Usage* dále uvádí, že varianty na *-e* k některým druhům květin jsou rodu ženského⁹⁷:

- *forsythia m.* x *forsythie f.*
- *gloxinia m.* x *gloxinie f.*

I v této kategorii dochází či docházelo u některých slov ke kolísání rodu:

- *cattleya* (var. *catleya / cattleye*, m.) – ve slovníku *Robert* v 1953 f., v roce 1985 tamtéž a ve většině ostatních slovníků m.
- *mimosa* (nelezneme rovněž *mimouse*, f.) – ze 7. do 8. edice *Akademického slovníku* došlo k přesunu z feminina k maskulinu
- *freesia* (výjimečně *fraisia*) – m. rovněž zvítězilo
- *gloxinia* (var. *gloxinie*, f.) – f. pro *Trésor de la langue française*, m. pro *Grand Dictionnaire Encyclopédique Larousse*

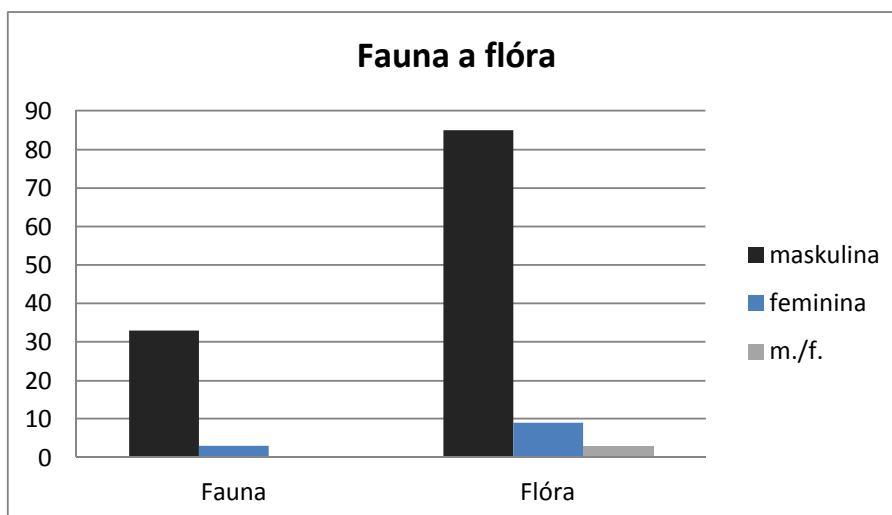
⁹⁷ Grevisse, 1993, str. 711

Le Bon Usage rovněž uvádí tři druhy rostlin, které nebyly uvedeny v *le Petit Robert*. Jsou to:

- bougainvilléa – m.
- salvia (populárněji sauge, f.) – f.
- pinguicula – pro Grand Dictionnaire Encyclopédique Larousse f., pro Bergsona m.

Většina zvířat je pojmenována výrazem, který má pouze jeden rod nesouvisející se skutečným pohlavím zvířete. Výběr rodu obecně je determinován etymologicky a analogicky, čili podle stejných pravidel jako u substantiv neživotných, např. *puma* [m].⁹⁸

Z následujícího grafu lze velmi jasně vyčíst, že substantiva zoologického a botanického významu jsou téměř vždy maskulina.

Graf 4: Rod substantiv kategorie Fauna a flóra

Fauna [36 hesel]

alpaga m., anaconda m., anomala m., ara m., babiroussa m., barracuda m., bélouga / béluga m., boa m., chihuahua m., chinchilla m., cobra m., cotinga m., eyra m., féra f., gamba f., ganga m., impala m., koala m., lama m., maïa m., manta f., naja m., ondatra m., panda m., phylloxéra m., pipa m., piranha m., puma m., rémora m., saïga m., soui-manga / swi-manga m., tamandua m., tamia m., tangara m., tétra m., tupaïa / tupaja m.

⁹⁸ Grevisse, 1993, str. 741 - 742

Flóra [97 hesel]

acacia m., alfa m., alisma m., althæa m./f., araucaria m., arnica f., aspidistra m., ataca / atoca m., aucuba m., balsa m., batavia f., bégonia m., bignonia m., buddleia m., camélia / camellia m., canada f., canna m., cascara f., casuarina m., catalpa m., cattleya / catleya m., coca m./f., cola m./f., colza m., copra m., curcuma m., dahlia m., datura m., dracéna m., droséra m., épicéa m., forsythia m., freesia / frésia m., fuchsia m., gardénia m., gerbera m., gloxinia m., hévéa m., hortensia m., ipéca m., ixia f., jacaranda m., joboba m., kava m., kentia m., landolphia f., luffa / loofa m., magnolia m., mahonia m., malaga m., maracuja m., maranta m., marchantia f., mimosa m., nymphéa m., opuntia m., paulownia m., pembina / pimbina m., pétunia m., physostigma m., phytophthora m., piassava m., poinsettia m., polygala m., puccinia m., quassia m., quinoa m., quinquina m., rafflesia m., raphia m., rauwolfia m., ravenala m., réséda m., rudbeckia m., rutabaga m., semen-contra m., séquoia m., seringa m., sesbania m., simaruba m., soja / soya m., sophora m., tacca m., tchitola m., thuya m., tigridia m., tillandsia m., tonka / tonca m., tradescantia m., typha m., vanda f., victoria f., washingtonia m., wellingtonia m., ximenia m., yucca m., zinnia m.

DALŠÍ ODBORNÉ A VĚDECKÉ VÝRAZY

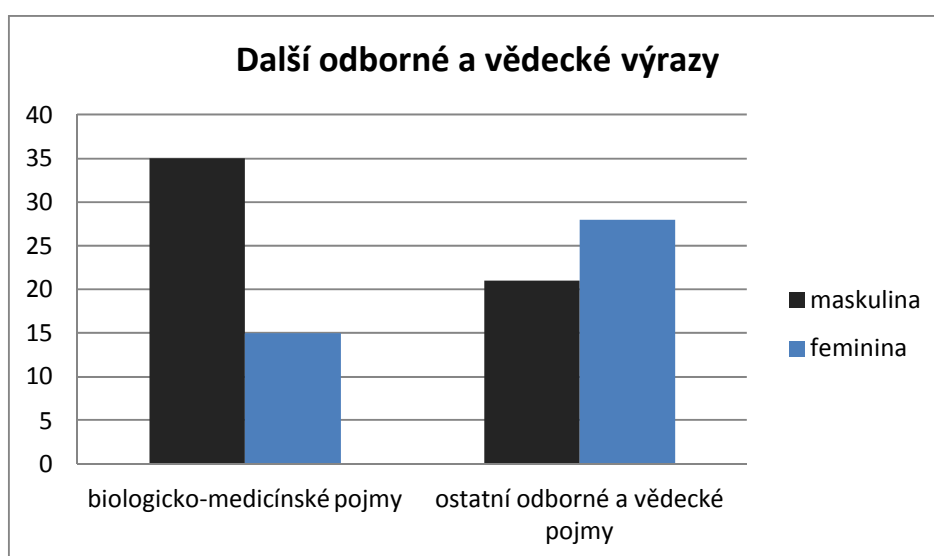
Obě podskupiny zahrnují odborné lexikum. V subkategorii biologicko-medicínských pojmů převažuje rod mužský nad rodem ženským, u ostatních odborných a vědeckých pojmů je tomu naopak. Mnoho slov má svůj původ v latině. Celkově maskulinu čítá 56 výskytů, femininum 43.

Ostatní odborné a vědecké pojmy [49 hesel]

ASA m., assa-fœtida f., bora f., buna m., ça m., C. A. P. A. m., caldeira / caldera f., candela f., cella f., claustra m., cuesta f., dopa f., D. E. A. m., decca m., ekta m., formica m., hamada f., kerma m., magma m., maïzena f., méga m., merzlota f., mesa f., méta m., mica m., nabla m., nebka / nebkha f., nova f., O. P. A. f., pampa f., pelta f., perestroïka f., protège-tibia m., puna f., radula f., raspoutitsa f., ria f., scala-santa f., sebka / sebkha f., sierra f., sima m., supernova f., taïga f., terra rossa f., tesla m., toundra f., U. V. A. m., yttria m., zeugma m.

Biologicko-medicínské pojmy [50 hesel]

aura f., blastula f., brucella f., candida m., cardia m., chiasma m., chlamydia f., chloasma m., coma m., coryza m., DNA m., ecthyma m., eczéma m., épithélioma m., fascia m., fovéa f., GABA m., gastrula f., hygroma m., influenza f., leishmania f., listeria f., macula f., malaria f., mélæna / méléna m., morula f., moxa m., neurula f., pica m., placenta m., plasma m., protonéma m., purpura m., réa f., rhodia m., RNA m., salmonela f., sida m., soma m., spica m., spina-bifida m., spina-ventosa m., stadia m., stroma m., tænia / ténia m., tibia m., trichoma m., tuba m., zona m., zygoma m.

Graf 5: Rod substantiv kategorie Odborné a vědecké výrazy

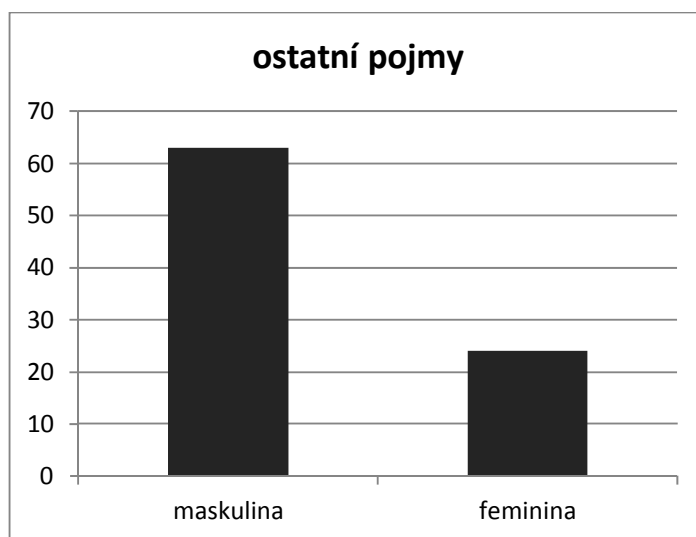
OSTATNÍ VÝRAZY

Le Bon Usage uvádí, že některá substantiva zakončená na *-um* přijala v latině koncovku plurálu *-a*. Tento jev se týkal neuter jako například *minimum* > *minima*, *maximum* > *maxima*. Plurál *desiderata* se užívá v singuláru zřídka. *Addenda* a *errata* jsou kolektiva, která se nerůzní v množném čísle. Maskulina *duplicata* a *triplicata*, která označující druhou a třetí kopii, jsou taktéž v plurálu většinou neměnná.⁹⁹

⁹⁹ Grevisse, Goosse, 2008, str. 695 - 696

Z dalších slov plurálového významu lze uvést *impedimenta* a *quanta*. Ve skupině hesel nenalezneme maskulinum *maxima*, které nebylo v *le Petit Robert* uvedeno mezi substantivy na *-a*.

Z celkem 87 hesel je 63 rodu mužského a 24 rodu ženského.

Graf 6: Rod substantiv kategorie Ostatní výrazy

Ostatní pojmy [87 hesel]

a m., a m., ada m., addenda m., agenda m., alfa m., aléa m., alinéa m., ana m., aria m., armada f., aula f., B. A. f., baba m., b. a.-ba m., blablabla / blabla m., brouhaha m., caca m., caméra f., cata f., charabia m., choléra m., christiania m., chva / schwa m., cinéma m., cinérama m., dada m., D. C. A. f., déca m., delta m., desiderata m., diaporama m., duplicata m., ecsta f., errata m., et cætera / et cetera m., flafla / fla-fla m., frotti-frotta m., furia f., gala m., jota f., impedimenta m., loggia f., lycra m., maestria f., magenta m., marijuana / marihuana f., mascara m., mater Dolorosa f., maya m., meaculpa m., microcinéma m., minima m., nana f., nec plus ultra / non plus ultra m., nomenklatura f., noria f., oméga m., P. M. A. m., panorama m., papa m., paranoïa f., persona grata / persona non grata f., prêchi-prêcha m., prorata m., pyjama m., quanta m., quechua / quichua m., quota m., razzia f., rémora m., réseda m., sana m., schéma m., sépia f., tata f., télécinéma m., tralala m., trauma m., tréma m., triplicata m., T. V. A. f., varia m., véranda f., villa f., Yaka / y-a-qu'à m., youpala m.

3.3. Korpusová analýza - FRANTEXT

Druhá část praktické části si klade za cíl analyzovat užívání substantiv extrahovaných ze slovníku *le Petit Robert* v písemném projevu. K této fázi poslouží francouzský korpus FRANTEXT, jenž byl již představen v úvodní kapitole. Nejprve bude u jednotlivých substantiv analyzována četnost výskytů a jejich poměr v singuláru či plurálu. Poté bude představeno kolísání rodu. Speciální pozornost bude věnována obourodým substantivům. Jako poslední bude následovat fáze vyhledávání neologismů substantiv zakončených na *-a*, které budou dodatečně charakterizovány.

3.3.1. Četnost výskytů

Analýza četnosti výskytů byla prováděna v lematizované verzi FRANTEXTu. Korpus nebyl při počátečním definování nikterak limitován¹⁰⁰, vyhledávání tedy zahrnovalo celou textovou databázi. Postupně jsem vyhledávala jednotlivá substantiva v jednotném i množném čísle, při analýze výskytů konkrétního slova jsem vylučovala propria. Například maskulinum *gouda* bylo nalezeno dvakrát v singuláru, ani jednou v plurálu¹⁰¹, a rovněž čtyřikrát jako proprium *Gouda* označující holandské město, ze kterého vzešel název i samotný produkt.

Slova plurálového významu nebyla nalezena v singuláru a jejich forma nebyla doplněna o plurálovou koncovku *-s*, avšak determinant byl ve shodě s významem slova, čili v množném čísle:

- *desiderata* [m.] – 37 výskytů v plurálu (*les/des/ces desiderata*)
- *errata* [m.] – 19 výskytů v plurálu (*les/des/ces errata*)
- *impedimenta* [m.] – 13 výskytů v plurálu (*les/des/ces impedimenta*)
- *minima* [m.] – 213 výskytů v plurálu (*les/des/ces minima*)
- *quanta* [m.] – 196 výskytů v plurálu (*les/des/ces quanta*)

U botanických pojmů, hlavně u květin, výskyty v plurálu převažovaly co do počtu výskyty v singuláru. Například substantivum *camélia* [m.] čítalo 74 výskytů v singuláru a v plurálu 168 výskytů. Lze usuzovat, že z hlediska sémantického se častěji hovoří o souboru květin, než o jednotlivých kusech.

¹⁰⁰ korpus čítal 127 515 681 slov v 1940 textech

¹⁰¹ slovo látkové

Následující tabulka uvádí prvních deset nejpočetněji zastoupených substantiv.

Deset nejpočetněji zastoupených substantiv				
	rod	singulár	plurál	celkem
papa	m.	5884	83	5967
opéra	m.	3340	250	3590
cinéma	m.	2585	191	2776
dona	f.	2573	0	2573
villa	f.	1471	427	1898
schéma	m.	962	285	1247
pacha	m.	827	91	918
dada	m.	605	43	648
brouhaha	m.	478	9	487
choléra	m.	456	5	461

Tabulka 13: Deset nejpočetněji co do výskytů zastoupených substantiv

Některá slova nebyla v korpusu vyhledána ani jedenkrát, například substantivum rodu mužského *chva* / *schwa*.¹⁰² Na tento jev může mít vliv rozsah korpusových textů. Kompletní výsledky četnosti výskytů u jednotlivých substantiv jsou uvedeny v příloze.¹⁰³

¹⁰² významově označující hebrejské "-e muet"

¹⁰³ přílohy č. 6 - 10

3.3.2. Kolísání rodu

Kolísání rodu můžeme pozorovat u všech pěti skupin substantiv rozdělených podle rodu. Při analýze výskytů substantiv na *-a* lze nalézt u slov označených (podle slovníku *le Petit Robert*) jako maskulina taktéž výskyty rodu ženského, což zobrazuje následující tabulka 14. Obdobně je tomu u tabulky 15, která zobrazuje feminina s výskyty v rodě mužském.

	rod	výskyty sg.	kolísání > f.
balsa	m.	2	2
bandana	m.	1	1
kawa	m.	4	3
impala	m.	2	1
marimba	m.	2	1
mastaba	m.	4	1
paria	m.	123	1
quinquina	m.	80	1
yoga	m.	53	1

Tabulka 14: Výskyty rodu ženského u substantiv rodu mužského

	rod.	výskyty sg.	kolísání > m.
balata	f.	4	2
bora	f.	35	1
cascara	f.	1	1
coda	f.	46	2
coppa	f.	1	1
maïzena	f.	4	1
marchantia	f.	1	1
tequilla	f.	1	1

Tabulka 15: Výskyty rodu mužského u substantiv rodu ženského

Lze si povšimnout, že substantiva *balsa*, *bandana*, *cascara*, *coppa*, *marchantia* a *tequilla* byla nalezena v singuláru pouze opačného rodu, než byl uveden ve slovníku *le Petit Robert*.

Následující tři tabulky zobrazují přiřazení a kolísání rodu u obourodých substantiv, u kterých je výběr morfologického rodu motivován skutečným rodem, dále ve skupině maskulina nebo feminina, kde kolísání rodu nemění význam slova, a nakonec u slov spadajících do skupiny maskulina i feminina, kde se mění význam slova v závislosti na morfologickém rodě. U některých výskytů nebylo možné ze syntaktického okolí určit rod slova.

obourodá	výskyty sg.	m.	f.	nelze určit
3. baba	6	-	6	
judoka	7	4	-	3
karatéka	1	1	-	
para	1	1	-	
sabra	0	-	-	
ultra	9	5	4	

Tabulka 16: Jmenný rod u obourodých substantiv

maskulina i feminina	výskyty sg.	m.	f.	nelze určit
althæa	1	1	-	
bamboula	12	-	7	5
1. coca	30	9	8	13
cola	3	-	-	3
VAR. kola	19	3	4	12

Tabulka 17: Kolísání rodu u obourodých substantiv rozdílného významu

maskulina nebo feminina	výskyty sg.	m.	f.	nelze určit
chapska	6	3	2	1
chistera	0	-	-	
harissa	3	1	-	2
manzanilla	18	9	1	8
parka	6	1	1	4
VAR. schapska	2	2	-	
tanagra	1	-	-	1

Tabulka 18: Kolísání rodu u obourodých substantiv shodného významu

3.3.3. Neologismy

Podle *le Bon Usage* jsou neologismy nové lexikální jednotky nebo již existující slova s novým významem. Obojí vede k obohacování stávajícího lexika jazyka.

Samotné slovo neologismus však nese jistou uživatelskou variabilitu, neboť některé, byť nedávné, mohou být uživatelsky rozpoznávány jako ustálené, kdežto jiné, relativně dávné výrazy, avšak málo užívané, mohou být označeny za neologismy. Některé neologismy se setkávají s rezistencí mezi uživateli, ne pouze ze strany gramatiků.¹⁰⁴

Vyhledávání neologismů bylo prováděno podle následujícího postupu. Na počátku je nutné definovat si korpus. Oproti korpusu zahrnujícímu veškeré texty a slova při předchozím analyzování četnosti a kolísání rodu, zde jsem jej omezila na texty po roce 1990. Poté jsem vytvořila list s názvem < a >, který vzorcem < .*a > nastavoval kritéria vyhledávání na všechna slova zakončená na koncovku *-a*. Na základě tohoto listu jsem specifikovala vyhledávání substantiv vzorcem < &e(g=S c=&la) >. Celkem bylo nalezeno 1179 slovních výskytů. Následně jsem provedla vizuální inspekci analýzu těchto výskytů a vypsala slova nová, tedy slova, která nebyla uvedena v souhrnu substantiv extrahovaných z *le Petit Robert*.

neologismy - FRANTEXT	rod	singulár	plurál	sémantika
barbe-à-papa	f.	1	-	cukrová vata
shiksa	f.	3	-	židovské označení nežidovské ženy [hebrejščina]
mamynova	f.	2	1	?
témesta	m.	1	-	druh léku (benzodiazepamy)
çakya	m.	12	5	(Bouddha) çakya Mouni
mamaliga	f.	4	-	pokrm [rumunština]; {mămăligă}
yeshiva	f.	3	2	židovské výchovné zařízení
kamasutra	m.	2	-	nauka [sanskrt]; {kâmasûtra}
VAR. kamasoutra	m.	2	-	
babouchka	f.	41	6	označení pro postarší ženu [ruština]

Tabulka 19: Neologismy po roce 1990 z korpusu FRANTEXT

Substantivum *barbe-à-papa* je uvedeno ve slovníku *le Petit Robert*, avšak nikoliv ve výčtu substantiv zakončených na *-a*, nýbrž pod heslem *barbe* [f.].

¹⁰⁴ Grevisse, Goosse, 2008, str. 152

Ke každému slovu z předchozí tabulky jsem se pokusila pomocí internetových zdrojů dohledat jmenný rod a význam, popřípadě etymologický původ. Poněvadž tato slova nebyla uvedena ani ve slovníku *le Petit Robert*, ani v *le Trésor de la langue française*, obrátila jsem se na internetové zdroje, které reagují rychleji na změny v jazyce. Nejvíce informací podávala Wikipedie, i když se nedá považovat za seriózní zdroj. Pomohla však orientovat se v problematice neologismů.

Femininum *mamynova* se vyskytovalo v korpusu celkem třikrát, avšak pouze u jediného autora v jediném díle.¹⁰⁵ Slovo se mi nepodařilo sémanticky analyzovat z důvodu absence jakýchkoliv obecných informací.

Následující tabulka uvádí čtyři substantiva, jež byla uvedena v *le Bon Usage*, avšak nevyskytovala se v *le Petit Robert*. I tato slova jsem podrobila četnosti výskytů. Na těchto slovech je opět patrné, že substantiva spadající do sémantické kategorie botanických pojmů bývají zpravidla mužského rodu.

Le BON USAGE	rod	singulár	plurál	sémantika
bodega	f.	4	5	flóra
bougainvilléa	m.	1	1	flóra
pinguicula	m.	1	-	flóra
salvia	m.	2	-	flóra

Tabulka 20: Další slova z *le Bon Usage*, která se nevyskytovala v *le Petit Robert*

Poslední tabulka představuje neologismy, které představují velmi nedávné výpůjčky.¹⁰⁶ Vidíme, že tato substantiva nejsou ještě rozšířena, tudíž je nebylo možné nelézt ani v korpusu.

neologismy - internet	rod	singulár	plurál	sémantika
vuvuzela	f.	-	-	hudební nástroj [jazyk zulu]
kora	f.	-	-	africký hudební nástroj

Tabulka 21: Doplnující aktuální neologismy

¹⁰⁵ dílo F. Seguin: *L'arme à gauche*, 1990

¹⁰⁶ slova byla jen okrajově zmíněna v článku *Problèmes d'intégration morphologique d'emprunts d'origine anglaise en français* – B. SAGOT, G. WALTHER

4. ZÁVĚR

Tato práce se zabývala rodem francouzských substantiv zakončených na *-a*. V teoretické části byla obecně představena a charakterizována problematika slovnědruhové kategorie substantiva. Substantivum bylo definováno a vymezeno za pomoci stěžejních francouzských gramatik a dalších odborných publikací. Pozornost byla taktéž věnována morfologické kategorii jmenného rodu. V této části byby dále představeny způsoby obohacování lexika, jež se vztahovaly ke zkoumané skupině substantiv. Bylo popsáno přejímání lexika včetně historie, charakterizace, následného přiřazení rodu u výpůjček a tvoření slov z vlastních zdrojů jazyka redukcí, zdvojováním či kompozicí.

Praktická část se věnovala vlastnímu výzkumu. Nejprve byla provedena excerptce substantiv na *-a* z elektronické verze francouzského výkladového slovníku *le Petit Robert*. Soubor těchto hesel byl podroben etymologické a následně sémantické analýze. Jednotlivá slova byla rozřazena podle svého významu do čtyř kategorií a dvanácti podkategorií, přičemž pozornost byla věnována závislosti rodu na významu. Za pomoci francouzského korpusu FRANTEXT byla určena četnost jednotlivých výskytů a taktéž představeno kolísání rodu. Závěr praktické části se věnoval neologismům nalezeným vizuální inspekcí na časově omezeném úseku textů korpusu.

U souhrnných výsledků lze pozorovat kvantitativní nevyrovnanost, neboť z celého souboru zkoumaných substantiv tvořila 62% maskulina, 35% feminina a zbývající 3% připadala ke slouvům oborovým stejného či rozdílného významu. Byla tedy potvrzena teorie uvedená v první části, tedy že substantiva na *-a* připadají převážně k rodu mužskému.

Kvalitativní nevyrovnanost se projevuje z hlediska sémantického a etymologického. Téměř pětina všech výpůjček připadá na latinu, kterou následují řečtina a jako třetí arabština. Nejvíce lexika, celých 37%, bylo přejato z cizích jazyků v 19. století. Co do sémantického významu, botanické pojmy jsou zpravidla rodu mužského, písmena řecké abecedy představují vždy maskulina a u tanců lze pozorovat tendenci přiřazovat rod ženský. Za povšimnutí stojí rovněž vliv hyperonymie na určení rodu. Možnou motivovanost jmenným rodem slova nadřazeného lze pozorovat u některých druhů potravin či nápojů, taktéž u tanců a u hudebních nástrojů. Pokud slova pojmenovávají osoby, morfologický rod se v tomto případě řídí skutečným rodem.

Výsledky korpusové analýzy ukázaly četnost užívání jednotlivých substantiv ve skutečném písemném projevu a taktéž představily problematiku kolísání jmenného rodu v uživatelské praxi.

Při vyhledávání neologismů byla pravděpodobně nalezena pouze omezená část lexika, neboť výzkum byl prováděn na časově ohraničeném úseku textově limitovaného korpusu. Lze tedy usuzovat, že počet neologismů na *-a* bude ve skutečnosti vyšší.

Pro doplnění je v přílohách na konci této práce uveden abecední seznam veškerých analyzovaných substantiv seskupených podle jmenného rodu. U každého hesla je uveden rok, kdy se slovo objevilo ve francouzštině, původní jazyk, ze kterého bylo přejato, popřípadě způsob vytvoření z vlastních zdrojů jazyka, a jako poslední je uvedena četnost výskytů v singuláru i plurálu.

Résumé en français

Dans ce travail je traite du genre des substantifs français terminant en *-a*. L'objectif est d'analyser le genre grammatical en général ainsi que l'attribution du genre du point de vue étymologique et sémantique.

La partie théorique présente et caractérise la problématique de la catégorie grammaticale du substantif. Le substantif ou le nom est défini à l'aide des livres de grammaire française fondamentaux et des autres textes de spécialité. Il a été aussi nécessaire de définir le genre grammatical. Puis, j'introduis les façons d'enrichir le lexique, qui concernent le groupe des substantifs examinés. Je caractérise la notion des emprunts lexicaux et décris leur histoire en français. Parmi les méthodes d'enrichissement du lexique par des sources propres à la langue, je présente les réductions de mots, comme les acronymes et les sigles, le doublement ainsi que la composition de mots.

La partie pratique s'attache aux propres de la recherche. D'abord, j'effectue le dépouillement des substantifs en *-a* de la version électronique du dictionnaire de langue française le Petit Robert. Cet ensemble de 606 mots est analysé étymologiquement et sémantiquement. Les mots concrets sont classés d'après leur sens dans les quatre catégories et douze sous-catégories. La catégorie des *termes régionaux et culturels* contient des aliments et des boissons, des vêtements et textiles traditionnels, des personnes et groupes de personnes, des danses et termes de musique, des instruments de musique, des termes religieux et spirituels, des lettres de l'alphabet grec et d'autres termes régionaux et culturels. La catégorie de *la faune et la flore* est suivie par la catégorie des *autres termes scientifiques et de spécialité*. La dernière catégorie contient les *autres mots*. Ensuite, à l'aide du corpus français FRANTEXT, je détermine la fréquence des occurrences et la fluctuation du genre. La fin de cette étude s'oriente vers les néologismes trouvés grâce à l'inspection visuelle parmi des textes du corpus limités temporellement.

L'analyse propose des résultats intéressants. Globalement, en ce qui concerne le déséquilibre quantitatif, les proportions sont de 62% de masculins pour 35% féminins. Les mots possédant les deux genres comptent les 3% restants. Il s'agit des mots qui peuvent avoir le même sens ou un sens différent. La théorie présentée au début a alors été confirmée, c'est-à-dire les substantifs terminant en *-a* s'attribuent généralement le genre masculin.

Le déséquilibre qualitatif se manifeste du point de vue étymologique et sémantique. Presque un tout cinquième des emprunts en *-a* vient du latin suivi par le grec et l'arabe. L'essentiel du lexique, qui représente 37%, a été emprunté au 19e siècle. En ce qui concerne la sémantique, les termes botaniques sont généralement masculins, les lettres de l'alphabet grec sont toujours masculins et les danses ont une tendance à s'attribuer le genre féminin. Il est bien possible d'observer l'influence de l'hypéronymie sur le genre. Le genre de certains mots d'alimentation, des danses et des instruments de musique peut être motivé par l'hypéronyme. Le genre des termes qui dénomment des personnes correspond au genre naturel.

Les résultats de l'analyse de corpus ont présenté la fréquence de l'usage des mots concrets dans la norme écrite ainsi que la problématique de la fluctuation du genre dans la pratique courante. Les cinq mots les plus fréquents sont *papa*, *opéra*, *cinéma*, *dona* et *villa*. La recherche de néologismes n'a pas été complète. Parce que le corpus est limité, nous pouvons en déduire que le nombre est en réalité plus élevé.

Cette étude est suivie par une annexe où se trouve la liste complète des substantifs se terminant en *-a* classés d'après leur genre. Chaque terme contient les informations de la langue d'origine, l'époque d'où ce mot est issu, éventuellement la manière de formation, et, enfin, la fréquence des occurrences en singulier et pluriel.

SEZNAM TABULEK A GRAFŮ

Tabulka 1: Počet výskytů substantiv na –a podle morfologické kategorie jmenného rodu (str. 21)

Tabulka 2: Slova obourodá jednotného významu (str. 22)

Tabulka 3: Substantiva obourodá rozdílného významu (str. 22)

Tabulka 4: Substantiva obourodá a jejich význam (str. 22)

Tabulka 5: Jazyky s největším zastoupením výskytů (str. 26)

Tabulka 6: Zvláštní případy původu výpůjček (str. 28)

Tabulka 7: Apokopy a jejich jmenný rod (str. 29)

Tabulka 8: Zkratky a jejich jmenný rod (str. 30)

Tabulka 9: Akronyma a jejich jmenný rod (str. 30)

Tabulka 10: Rod onomatopoií a slov vzniklých zdvojením prvku (str. 31)

Tabulka 11: Rod kompozit (str. 32)

Tabulka 12: Sémantické rozdělení substantiv do kategorií a subkategorií (str. 34)

Tabulka 13: Deset nejpočetněji co do výskytů zastoupených substantiv (str. 45)

Tabulka 14: Výskyty rodu ženského u substantiv rodu mužského (str. 46)

Tabulka 15: Výskyty rodu mužského u substantiv rodu ženského (str. 46)

Tabulka 16: Jmenný rod u obourodých substantiv (str. 47)

Tabulka 17: Kolísání rodu u obourodých substantiv rozdílného významu (str. 47)

Tabulka 18: Kolísání rodu u obourodých substantiv shodného významu (str. 47)

Tabulka 19: Neologismy po roce 1990 z korpusu FRANTEXT (str. 48)

Tabulka 20: Další slova z le Bon Usage, která se nevyskytovala v le Petit Robert (str. 49)

Tabulka 21: Doplňující aktuální neologismy (str. 49)

Graf 1: Procentuální poměr mezi maskuliny, femininy a obourodými substantivy (str. 23)

Graf 2: Datace výpůjček podle století (str. 28)

Graf 3: Rod substantiv kategorie Regionální a kulturní výrazy (str. 35)

Graf 4: Rod substantiv kategorie Fauna a flóra (str. 40)

Graf 5: Rod substantiv kategorie Odborné a vědecké výrazy (str. 42)

Graf 6: Rod substantiv kategorie Ostatní výrazy (str. 43)

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- BRETON, Roland. *Atlas jazyků světa*. Praha : Albatros, 2007. 79 s.
- COMRIE, Bernard. *Atlas jazyků : vznik a vývoj jazyků napříč celým světem*. Praha : Metafora, 2007. 224 s.
- DUCHÁČEK, Otto. *Précis de sémantique française*. Brno : Univerzita J. E. Purkyně, 1967. 260 s.
- GIURESCU, Anna. *Les mots composés dans les langues romanes*. The Hague : Mouton, 1975. 172 s.
- GOOSSE, André. *La néologie française aujourd'hui*. Paris : Conseil international de la langue française, 1975. 72 s.
- GREVISSE, Maurice. *Le Bon usage*. 3e éd. Paris : Duculot, 1993. 1762 s.
- GREVISSE, M.; GOOSSE, A. *Le Bon usage : Grevisse langue française*. 14e éd. Bruxelles : Duculot, 2008. 1600 s.
- HENDRICH, J.; RADINA, O.; TLÁSKAL, J. *Francouzská mluvnice*. 2. vydání. Praha : Státní pedagogické nakladatelství, 1992. 700 s.
- PASTYŘÍK, Svatopluk. *Základní jazykovědné a stylistické pojmy*. Hradec Králové : Gaudeamus, 2012. 275 s.
- PICOCHÉ, Jacqueline. *Précis de lexicologie française : l'étude et l'enseignement du vocabulaire*. Paris : Nathan, 1992. 191 s.
- RIEGEL, M.; PELLAT, J.-Ch.; RIOUL, R. *Grammaire méthodique du français*. 3e éd. Paříž : PUF, 2008. 646 s.
- RUOHOTIE, Maria. *Les emprunts lexicaux totaux dans Le Monde*. Jyväskylä : Jyväskylän yliopisto. Humanistinen tiedekunta. Kielen laitos, 2004. 89 s. 15 s. příloh.
- ŠABRŠULA, Jan. *Slovní druhy současné francouzštiny*. Praha : Státní pedagogické nakladatelství, 1975. 311 s.
- ŠABRŠULA, Jan. *Vědecká mluvnice francouzštiny*. Praha : Academia, 1986. 386 s.
- ŠABRŠULA, Jan. *Základy francouzské lexikologie*. Praha : Státní pedagogické nakladatelství, 1983. 304 s.
- ŠUHÁJKOVÁ, K. *Mots empruntés à l'anglais dans les textes de la publicité*. Brno : Masarykova univerzita. Filozofická fakulta. Ústav románských jazyků a literatur, 2009. 59 s. Vedoucí bakalářské práce doc. PhDr. Ladislava Miličková, CSc.
- WAGNER, R. L.; PINCHON J. *Grammaire du français : classique et moderne*. Hachette, 1991. 687 s.
- WILMET, Marc. *Grammaire critique du Français*. Duculot, 1997. 670 s.

ELEKTRONICKÉ ZDROJE

Base textuelle FRANTEXT. [online]. [cit. 10. dubna 2013]. Dostupné na World Wide Web:
<<http://www.frantext.fr/>>

HRBÁČEK, Josef. *Lexikální ekvivalenty, dublety a varianty.* In *Naše řeč.* [online]. 1974, č. 1, ročník 57 [cit. 2. května 2013]. Dostupné na World Wide Web:
<<http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=5742>>

Internetová jazyková příručka. Ústav pro jazyk český Akademie věd ČR. [online]. 2008-2013. [cit. 5. května 2013]. Dostupné na World Wide Web: <<http://prirucka.ujc.cas.cz/>>

le Petit Robert : Version électronique du Nouveau Petit Robert, Dictionnaire analogique et alphabétique de la langue française. [CD-ROM] Nouvelle édition du Petit Robert par Paul Robert. 1996-1997, Ver. 1.3

ROCHÉ, Michel. Le masculin est-il plus productif que le féminin. In *Langue française.* [online]. 1992, č. 96 [cit. 5. května 2013]. Dostupné na World Wide Web:
<http://www.persee.fr/web/revues/home/prescript/article/lfr_0023-8368_1992_num_96_1_5785>.

RODRIGUES, P.; BOIVIN, R. Connexionisme et attribution du genre en français : modèle d'acquisition ou de classification? In *Revue québécoise de linguistique.* [online]. 2000, č. 2, vol. 2 [cit. 7. května 2013]. Dostupné na World Wide Web:
<<http://www.erudit.org/revue/rql/2000/v28/n2/603197ar.html?vue=resume>>

Le Trésor de la langue française. [online]. [cit. 5. května 2013]. Dostupné na World Wide Web:
<<http://atilf.atilf.fr/tlf.htm>>

WALTHER, G.; SAGOT, B. *Problèmes d'intégration morphologique d'emprunts d'origine anglaise en français.* [online]. 2011 [cit. 7. května 2013]. Dostupné na World Wide Web:
<<http://hal.inria.fr/inria-00616779/>>.

Wikipedia : L'encyclopédie libre. [online]. [cit. 8. května 2013]. Dostupné na World Wide Web:
<http://fr.wikipedia.org/wiki/Wikip%C3%A9dia:Accueil_principal>

PŘÍLOHY

I. Excerpce z le Petit Robert

Příloha č. 1

MASKULINA			
	varianta	datace	původ
1. a		<i>neuveđeno</i>	
2. a		<i>neuveđeno</i>	
abaca		1664	indonéština
acacia		1553	řečtina
acra	akra	<i>nejasná datace</i>	jazyk joruba
ada		1979	<i>proprium</i>
addenda		1701	latina
aga	agha	1535	turečtina
agenda		1535	latina
agha	viz aga	-	-
akra	viz acra	-	-
aléa		1852	latina
alexandra		20. stol.	<i>proprium</i>
alfa		1848	arabština
alinéa		17. stol.	latina
alisma	(alisme)	1704, 1842	řečtina
alléluia		12. stol.	řečtina
alpaga		1834	kečuánština
alpha		12. stol.	řečtina
ana		17. stol.	latina
anaconda		1845	<i>nejasný původ</i>
anomala	(anomale)	1853	latina
ara		1558	jazyk tupí
arabica		1970	latina
araucaria		1860	latina
1. aria		1493	stará francouzština
ASA		pol. 20. stol.	angličtina; <i>akronym</i>
aspidistra		1845	řečtina
ataca	atoca	1632	indiánské jazyky
atoca	viz ataca	-	-
aucuba		1796	japonština
au-delà		1896	<i>kompozitum</i>

Ave Maria		1310	latina
1. baba		1767	poština
2. baba		1905	<i>nejasný původ</i>
b. a.-ba		1870	<i>kompozitum</i>
babiroussa		1764	malajština
baccara		1851	provensálština
baklava		1853	tureština
balsa		1752	španělština
bandana		1985	hindština
barda		1848	arabština
barracuda		1848	angličtina
bazooka		1942	angličtina
bégonia		1706	<i>proprium</i>
bélouga	béluga	1575	ruština
béluga	viz bélouga	-	-
bermuda		1962	angličtina
bignonia		1694	<i>proprium</i>
biwa		1895	japonština
blabla	blablalba	1947	<i>onomatopoický</i>
blablalba	viz blabla	-	-
boa		1372	latina
bodhisattva		1859	drávidské jazyky
bon-papa		19. stol.	<i>kompozitum</i>
bouddha		1754	sanskrt
brouhaha		1552	<i>nejasný původ</i>
buddleia		1733	<i>proprium</i>
buna		1948	<i>kompozitum</i>
ça		1926	němčina
caca		1534	latina
calva	(calvados)	1881	<i>proprium</i>
camélia	camellia	1764	latina
camellia	viz camélia	-	-
candida		20. stol.	latina
canna		1816	latina
caoua	kawa	1883	arabština
C. A. P. A.		1941	<i>akronym</i>
cardia		1556	latina
casuarina		1786	latina
catalpa		1771	indiánské jazyky
catleya	cattleya	1893	latina; <i>proprium</i>
cattleya	viz catleya	-	-
célesta		1886	<i>derivací</i>
cha-cha-cha		1955	španělština
charabia		1802	arabština
chiasma		1863	řeština

chihuahua		1858	angličtina
chinchilla		1789	indiánské jazyky
chloasma		1855	řečtina
choléra		1546	řečtina
chouïa	chouya	1866	arabština
chouya	viz chouïa	-	-
christiania		1906	norština
chva	viz schwa	-	-
cinéma		1893	<i>apokopa</i>
cinérama		1954	angličtina
claustra		20. stol.	latina
cobra		1856	portugalština
coca	viz coca-cola	-	-
coca-cola	coca	1945	angličtina; <i>proprium</i>
colza		1762	nizozemština
coma		1658	řečtina
comma		1552	řečtina
concertina		1866	angličtina
copra	(coprah)	1866	tamilština
coryza		1655	řečtina
cotinga		1765	indiánské jazyky
curcuma		1559	arabština
dada		1508	<i>onomatopoický</i>
dahlia		1804	<i>proprium</i>
dalaï-lama		1699	mongolština / tibetština
datura		1579	hindština
D. E. A.		1964	<i>zkratka</i>
déca		1970	<i>apokopa</i>
decca		1977	<i>proprium</i>
décrochez-moi-ça		1842	<i>kompozitum</i>
delta		13. stol.	řečtina
desiderata		1783	latina
deus ex machina		1845	latina
diaporama		1965	
digamma		1752	řečtina
diorama		1822	řečtina
DNA	(A. D. N.; ADN)	pol. 20. stol.	<i>zkratka</i>
dracéna		1806	řečtina
droséra		1804	řečtina
duplicata		1511	latina
ecthyma		1831	řečtina
eczéma		1747	řečtina
ekta		1980	<i>apokopa</i>
épicéa		1765	latina
épithélioma		1855	latina

errata		1560	latina
êta		<i>neuveveno</i>	řečtina
et cætera	et cetera	1370	latina
et cetera	viz et cætera	-	-
eyra		1839	indiánské jazyky
fa		13. stol.	<i>derivací</i>
falbala		1692	provensálština
fascia		1806	latina
fellaga	fellagha	1915	arabština
fellagha	viz fellaga	-	-
flafla	fla-fla	1830	<i>onomatopoický</i>
fla-fla	viz flafla	-	-
formica		1950	
forsythia		1832	latina
freesia	frésia	1872	němčina
frésia	viz freesia	-	-
frotti-frotta		1937	<i>zdvojením</i>
fuchsia		1693	<i>proprium</i>
GABA		1971	angličtina; <i>apokopa</i>
gala		1736	stará francouzština
gamma		1839	řečtina
ganga		1771	katalánština
gardénia		1777	latina; <i>proprium</i>
gargantua		1802	<i>proprium</i>
gerbera		18. stol.	latina; <i>proprium</i>
gloria		1680	latina
gloxinia		1832	<i>proprium</i>
gorgonzola		1890	<i>proprium</i>
gotha		1890	<i>proprium</i>
gouda		1957	<i>proprium</i>
gymkhana		1897	hindština
halva		konec 19. stol.	turečtina
harmonica		1773	latina
hatha-yoga	viz yoga	-	-
hévéa		1808	kečuánština
hortensia		1796	latina
hosanna		1276	hebrejština
houka		1812	arabština
hourra	(hurrah)	1814	ruština
hygroma		1808	latina
impala		1962	jazyk zulu
impedimenta		1876	latina
iota		13. stol.	řečtina
ipéca		1802	jazyk tupí; <i>apokopa</i>
jacaranda		1614	jazyk guaraní

jojoba		1958	španělština
kamala		1865	sanskrt
kappa		1690	řečtina
karma		1931	sanskrt
kata		<i>nejasná datace</i>	japonština
kava		1845	polynéské jazyky
kawa	viz. caoua	-	-
kentia		1846	latina; <i>proprium</i>
kerma		1980	angličtina; <i>akronym</i>
koala		1817	australské jazyky
la		13. stol.	<i>derivací</i>
1. lama		1598	kečuánština
2. lama		1629	tibetština
linga	(lingam)	1765	sanskrt
loofa	luffa	1708	arabština
luffa	viz loofa	-	-
lycra		1960	<i>neuveдено</i>
magenta		1950	angličtina
magma		1694	řečtina
magnolia		1703	latina; <i>proprium</i>
maharadja	(maharajah)	poč. 19. stol.	sanskrt
mahatma		1902	sanskrt
mahonia		1664	<i>proprium</i>
maia		1801	latina
malaga		1761	<i>proprium</i>
mana		1864	melanéské jazyky
mandala		1873	sanskrt
mantra		1836	sanskrt
maracuja		1975	indiánské jazyky
maranta		1693	<i>proprium</i>
marimba		1777	bantuské jazyky
marsala		1892	<i>proprium</i>
mascara		1903	italština
mass media	viz média	-	-
mastaba		1869	arabština
maya		1811	indiánské jazyky
mea-culpa		1560	latina
média		1965	angličtina
méga		pol. 20. stol.	<i>apokopa</i>
mélæna	méléna	1803	řečtina
méléna	viz mélæna	-	-
méta		1953	<i>apokopa</i>
mica		1735	latina
microcinéma		1908	<i>apokopa</i>
mimosa		1602	latina

minima	(minimum)	poč. 18. stol.	latina
moka		1767	<i>proprium</i>
moxa		1677	japonština
nabla		1953	řečtina
naja	(cobra)	1734	sanskrt
nec plus ultra	non plus ultra	1773	latina
nirvana		1844	sanskrt
nymphéa		1538	řečtina
ocarina		1877	italština
oméga		12. stol.	řečtina
ondatra		1763	irokézské jazyky
opéra		1646	italština
opuntia	(oponce)	1900	řečtina
ouléma	uléma	1874	arabština
pacha		1626	turečtina
panama		1842	<i>proprium</i>
panca	panka	1890	hindština
panka	viz panca	-	-
panchen-lama	viz lama	-	-
panda		1824	indoíránské jazyky
panorama		1799	angličtina
papa		1256	latina
paprika		1922	maďarština
paria		1655	tamilština
paulownia		1864	<i>proprium</i>
pembina	pimbina	1760	indiánské jazyky
pétunia		1828	<i>derivací</i>
phylloxéra		1870	řečtina
physostigma		1873	řečtina
phytophthora		poč. 20. stol.	řečtina
pianola		1921	angličtina
piassava		1869	indiánské jazyky
pica		16. stol.	latina
pimbina	viz pembina	-	-
pipa		1734	indiánské jazyky
piranha		1795	jazyk tupí
placenta		1642	latina
plasma		1845	řečtina
P. M. A.		1964	<i>zkratka</i>
poinsettia		pol. 19. stol.	<i>proprium</i>
polygala	(polygale)	1562	řečtina
prêchi-prêcha		1808	<i>zdvojením</i>
prorata		1541	latina
protège-tibia		1934	<i>kompozitum</i>
protonéma		1846	řečtina

puccinia	(puccinie n. f.)	1808	<i>proprium</i>
puma		1633	kečuánština
purpura		1837	latina
pyjama		1837	hindština
quanta		1624	latina
quassia	(quassier)	1771	latina; <i>proprium</i>
quechua	quichua	1765	indiánské jazyky
quichua	viz quechua	-	-
quinoa		1837	kečuánština
quinquina		1661	kečuánština
quota		1927	latina; <i>apokopa</i>
radja	(rajah)	1659	sanskrt
rafflesia	(rafflésie)	1839	<i>proprium</i>
raïa	raya	1765	turečtina
raphia		1804	malgaština
rata		1829	<i>apokopa</i>
ratafia		1675	kreolština
rauwolfia		1875	<i>proprium</i>
ravenala		1782	malgaština
raya	viz raïa	-	-
réa		1839	<i>apokopa</i>
rémora		1562	latina
réséda		1562	latina
rhodia		1948	<i>apokopa</i>
RNA	(A. R. N. ou ARN)	1960	<i>zkratka</i>
robusta		1970	latina
rudbeckia		1964	<i>proprium</i>
rutabaga		1768	švédština
saïga		1761	ruština
sana		1878	latina; <i>apokopa</i>
sauna		1930	finština
schéma		1867	řečtina
schwa		1929	hebrejština
ségala		1868	okcitéanština
semen-contra		1560	latina
séquoia		1870	latina; <i>proprium</i>
seringa	(seringat)	1652	řečtina
sesbania	(sesbanie f.)	1848	arabština
sévruqa		pol. 20. stol.	ruština
sherpa		1933	indoíránské jazyky
sida		1982	<i>akronym</i>
sigma		1562	řečtina
sima		1918	<i>kompozitum</i>
simaruba		1729	guyanská kreolština
soap-opéra		1981	angličtina

soda		1837	angličtina; <i>apokopa</i>
sofa		1519	arabština
soja	soya	1842	mandžuština
soma		1902	řečtina
sophora		1846	arabština
soui-manga	swi-manga	1770	malgaština
soutra	sûtra	1845	sanskrt
soya	viz soja	-	-
spica		1707	latina
spina-bifida		1810	latina
spina-ventosa		1741	latina
stadia		1865	řečtina
stoupa	stûpa	1868	sanskrt
stroma		1846	řečtina
stûpa	viz stoupa	-	-
sûtra	viz soutra	-	-
svastika	swastika	1828	sanskrt
swastika	viz svastika	-	-
swi-manga	viz soui-manga	-	-
tabla		pol. 20. stol.	hindština
tacca		1827	malajština
tænia	ténia	1764	řečtina
tafia	viz ratafia	1659	kreolština; <i>aféréza</i>
tamandua		1640	jazyk tupí
tamia		konec 18. stol.	řečtina
tangara		1614	jazyk tupí
tantra		1904	sanskrt; <i>apokopa</i>
tapioca		1783	jazyk guaraní
tara		1881	africké jazyky
tarama		1960	řečtina
tchitola		1964	africké jazyky
télécinéma		1933	<i>kompozitum</i>
ténia	viz tænia	-	-
tesla		pol. 20. stol.	<i>proprium</i>
tétra		1985	<i>nejasný původ</i>
thêta		<i>neuveveno</i>	řečtina
thuya		1553	řečtina
tibia		1541	latina
tigridia	(tigridie f.)	1828	latina
tillandsia	(tillandsie f.)	1933	latina; <i>proprium</i>
tonca	tonka	1823	guyanská kreolština
tonka	viz tonca	-	-
tradescantia		1902	latina; <i>proprium</i>
tralala		1860	<i>onomatopoický</i>
trauma		1876	řečtina

tréma		1762	řečtina
trichoma		1836	řečtina
triplicata		1752	latina
1. tuba		konec 19. stol.	latina
2. tuba		1950	latina
tupaia	tupaja	1846	malajština
tupaja	viz tupaia	-	-
typha		1784	řečtina
uléma	viz ouléma	1765	arabština
U. V. A.	(+ U.V.B.)	1950	<i>zkratka</i>
valpolicella		1955	<i>proprium</i>
varia		1872	latina
véda		1765	sanskrt
visa		1554	latina
washingtonia		1904	<i>proprium</i>
wellingtonia		1867	<i>proprium</i>
ximenia	(ximénie f.)	1765	<i>proprium</i>
yaka	viz y-a-qu'à	-	-
yakusa		1985	japonština
y-a-qu'à	yaka	1960	<i>kompozitum</i>
yoga		1825	sanskrt
youpala		1952	<i>onomatopoický</i>
yttria		1803	latina
yucca		1555	kreolština
zénana		1876	perština
zêta		<i>neuveveno</i>	řečtina
zeugma	(zeugme)	1808	řečtina
zinnia		1808	latina; <i>proprium</i>
zona		1810	latina
zygoma		1561	řečtina

Příloha č. 2

FEMININA			
	varianta	datace	původ
agora		1831	řečtina
angustura		1826	<i>proprium</i>
apsara		1823	hindština
2. aria		1703	italština
armada		1828	španělština
arnica		1697	řečtina
assa-fœtida		15. stol.	latina
aula		1866	latina
aura		1793	latina
B. A.		1920	<i>zkratka</i>
balalaïka		1768	ruština
balata		1722	jazyk tupí
baraka		1903	arabština
batavia		1771	latina; <i>proprium</i>
bérézina		1980	<i>proprium</i>
blastula		1896	řečtina
bora		1664	řečtina
bossa-nova		1962	portugalština
brucella		1953	<i>proprium</i>
cafétéria	cafeteria	1925	španělština
cafeteria	viz cafétéria	-	-
cagna		1914	austroasijské jazyky
caldeira	caldera	1874	portugalština
caldera	viz caldeira	-	-
camarilla		1824	španělština
caméra		1838	latina
canada		1835	<i>proprium</i>
canasta		1945	španělština
candela		1949	latina
cappa		20. stol.	latina
cascara		1890	španělština
cata		<i>neuvedeno</i>	<i>apokopa</i>
cella		1759	latina
chapka		1575	ruština
charia	sharia	pol. 20. stol.	arabština
chéchia		1575	arabština
chipolata		1742	italština
chlamydia	(pl. chlamydiae)	1965	řečtina
coda		1821	italština

conga		1937	španělština
coppa		1950	italština
corrida		1804	španělština
cuadrilla		1926	španělština
cuesta		1925	španělština
darbouka	derbouka	1859	arabština
datcha		1902	ruština
D. C. A.		1919	<i>zkratka</i>
derbouka	darbouka	1847	arabština
diaspora		1909	řečtina
diffa		1857	arabština
diva		1831	italština
djellaba		1849	arabština
dolce vita		1959	italština
doña		1621	italština
dopa		1949	<i>akronym</i>
ecsta		<i>neuveveno</i>	<i>apokopa</i>
espada		1840	španělština
estancia		1838	španělština
fantasia		1833	španělština
fatma		1900	arabština; <i>proprium</i>
favela		pol. 20. stol.	portugalština
fazenda		1822	portugalština
féra		1558	<i>nejasný původ</i>
féria		1926	španělština
feta		pol. 20. stol.	řečtina
fiesta		1964	španělština
fovéa		1900	latina
furia		1867	italština
gamba	(gambas f. pl.)	1960	latina
ganaderia		1840	španělština
gandoura		1852	arabština
gastrula		1874	řečtina
geisha	ghesha	1887	japonština
ghesha	viz geisha	-	-
gomina		1933	španělština
grappa		1941	italština
guérilla		1812	španělština
gutta-percha		1845	malajština
guzla		1791	chorvatština
habanera		1888	španělština; <i>proprium</i>
hacienda		1827	španělština
hamada		1880	arabština
harka	(harki m.)	1960	arabština
huerta		20. stol.	latina

influenza		1872	italština
intelligentsia	intelligentzia	1920	ruština
intelligentzia	viz intelligentsia	-	-
intifada		1988	arabština
isba		1797	ruština
ixia		1762	latina
jangada		1848	drávidské jazyky
java		1922	<i>nejasný původ</i>
jettatura		1817	italština
jota		1840	španělština
kacha		1863	ruština
kippa		<i>nejasná datace</i>	hebrejšтина
kora		<i>nejasná datace</i>	africké jazyky
koubba		1845	arabština
lambada		1989	portugalština
landolphia		1804	<i>proprium</i>
leishmania	(leishmanie)	1908	<i>proprium</i>
listeria		1940	angličtina; <i>proprium</i>
loggia		1789	italština
lolita		1983	<i>proprium</i>
macula		1868	latina
maestria		1842	italština
maffia	mafia	1866	sicilský dialekt
mafia	viz maffia	-	-
maizena		1853	angličtina
malaria		1821	italština
manta	(mante)	<i>nejasná datace</i>	španělština
marchantia		1834	<i>proprium</i>
marihuana	marijuana	1933	<i>nejasný původ</i>
marijuana	viz marihuana	-	-
marina		1960	italština
mater dolorosa		1867	latina
mazurka		1829	poština
mechta		1950	arabština
médina		1732	arabština
merzlota		1940	ruština
mesa		1923	španělština
morula		1877	latina
moussaka		1934	turečtina
moviola		1931	angličtina
mozzarella		1960	italština
muleta		1828	španělština
nana		1949	<i>proprium</i>
nebka	nebkha	1931	arabština
nebkha	viz nebka	-	-

neurula		1942	
nomenklatura		1980	ruština
noria		1792	španělština
nouba		1897	arabština
nova	(pl. novæ)	konec 19.stol.	latina
novillada		1946	španělština
olla-podrida		1590	španělština
omerta		1952	italština
O. P. A.		1965	<i>zkratka</i>
paella	paëlla	1926	španělština
paëlla	viz paella	-	-
pampa		1716	indiánské jazyky
paranoïa		1838	řečtina
partita		1897	italština
pasionaria	passionaria	1979	španělština
passionaria	viz pasionaria	-	-
pastilla		1932	španělština
pelta	(pelte)	1875	řečtina
perestroïka		1986	ruština
pergola		1924	latina
persona grata	persona non grata	1890	latina
persona non grata	viz persona grata	-	-
peseta		1787	španělština
piazza		1977	italština
pietà		17. stol.	italština
pizza		1888	italština
pizzeria		1954	italština
polenta		1557	latina
polka		1842	čeština
posada		1666	španělština
prima donna		1823	italština
puna		1732	kečuánština
radula		1895	latina
raspoutitsa		1925	ruština
razzia		1841	arabština
réa		1933	<i>apokopa</i>
ria		1896	španělština
ricotta		1911	italština
rumba		1930	španělština
sacoléva	(sacolève n. m.)	1904	řečtina
saga		1740	skandinávské jazyky
salmonella	(salmonelle)	1913	<i>proprium</i>
salsa		1979	španělština
samba		1923	portugalština
sangria		1967	skandinávské jazyky

sanza		<i>nejasná datace</i>	africké jazyky
scala-santa		1846	italština
sebka	sebkha	1860	arabština
sebkha	viz sebka	-	-
seghia	segua	1897	arabština
segua	viz seghia	-	-
sépia		1804	latina
sharia	viz charia	pol. 20. stol.	arabština
sierra		1622	španělština
smala		1847	arabština
sunna		1553	arabština
supernova	(pl. supernovæ)	1949	angličtina
taïga		1905	ruština
tata	(tatan; tatie; tati)	1841	<i>zdvojením</i>
téléga	(télègue)	1812	ruština
tempura		1970	japonština
tequila	téquila	1954	<i>proprium</i>
terra rossa		1933	italština
terza rima		1845	italština
thora	(torah)	1666	hebrejština
toccata		1703	italština
tombola		1800	italština
tortilla		1891	španělština
toundra		1843	laponština
trattoria		1847	italština
troïka		1856	ruština
T. V. A.		1954	<i>zkratka</i>
vanda		1842	hindština
vendetta		1803	italština
véranda		1758	<i>nejasný původ</i>
vespa		1950	italština
victoria		1846	<i>proprium</i>
villa		1743	latina
vodka		1829	ruština
wilaya		1955	arabština
zaouïa		1860	arabština
zarzuela		1870	španělština

Příloha č. 3

MASKULINA i FEMININA			
	varianta	datace	původ
althæa		16. stol.	latina
bamboula		1797	bantuské jazyky
coca		1568	indiánské jazyky
cola		1610, 1829	súdánské jazyky
kola	viz cola	-	-

Příloha č. 4

MASKULINA nebo FEMININA			
	varianta	datace	původ
chapska	schapska	1838	polština
chistera		1891	latina
harissa		1930	arabština
manzanilla		1836	španělština
parka		1761	jazyk inuktitut
schapska	viz chapska	-	-
tanagra		1872	<i>proprium</i>

Příloha č. 5

obourodá			
	varianta	datace	původ
3. baba		1975	hindština
judoka		1944	japonština
karatéka		1966	japonština
para		1944	<i>apokopa</i>
sabra		1950	arabština
ultra		1972	latina; <i>apokopa</i>

II. FRANTEXT

Příloha č. 6

Maskulina - četnost výskytů			
	singulár	plurál	celkem
abaca	0	1	1
acacia	169	273	442
acra	0	0	0
VAR. akra	0	0	0
ada	0	0	0
addenda	3	0	3
aga	23	19	42
VAR. agha	4	1	5
agenda	182	19	201
aléa	41	117	158
alexandra	2	0	2
alfa	79	4	83
alinéa	207	68	275
alisma	0	0	0
alléluia	31	8	39
alpaga	92	2	94
alpha	173	0	173
ana	1	12	13
anaconda	0	0	0
anomala	0	0	0
ara	29	15	44
arabica	2	2	4
araucaria	12	14	26
1. aria	20	8	28
ASA	0	0	0
aspidistra	3	7	10
atoca	0	2	2
VAR. ataca	0	0	0
aucuba	0	4	4
au-delà	414	10	424
Ave Maria	123	0	123
1. baba	5	23	28
2. baba	4	1	5
b. a.-ba	1	0	1
babiroussa	1	0	1
baccara	70	0	70
baklava	3	3	6

balsa	2	1	3
bandana	1	0	1
barda	53	18	71
barracuda	2	0	2
bazooka	13	1	14
bégonia	9	43	52
bélouga	0	0	0
VAR. béluga	1	0	1
bermuda	6	3	9
bignonia	3	2	5
biwa	0	0	0
blablabla	5	0	5
VAR. blabla	21	1	22
boa	134	52	186
bodhisattva	5	0	5
bon-papa	54	0	54
bouddha	74	54	128
brouhaha	478	9	487
buddleia	0	0	0
buna	5	1	6
2. ça	10	0	10
caca	151	12	163
calva	48	2	50
camélia	74	168	242
VAR. camellia	3	4	7
candida	5	0	5
canna	2	9	11
caoua	38	2	40
VAR. kawa	4	0	4
C. A. P. A.	0	0	0
cardia	7	0	7
casuarina	0	8	8
catalpa	9	16	25
cattleya	0	3	3
VAR. catleya	0	17	17
célesta	6	0	6
cha-cha-cha	6	0	6
charabia	90	9	99
chiasma	11	1	12
chihuahua	2	0	2
chinchilla	19	2	21
chloasma	1	0	1
choléra	456	5	461
chouïa	35	0	35
VAR. chouya	5	0	5

christiania	5	0	5
chva	0	0	0
VAR. schwa	0	0	0
cinéma	2585	191	2776
cinérama	1	0	1
claustra	0	1	1
cobra	24	12	36
coca-cola	40	1	41
colza	70	28	98
coma	212	6	218
comma	2	0	2
concertina	0	1	1
copra	1	0	1
coryza	47	4	51
cotinga	0	0	0
curcuma	4	0	4
dada	605	43	648
dahlia	34	106	140
dalaï-lama	5	0	5
datura	28	19	47
D. E. A.	0	0	0
déca	0	0	0
decca	11	0	11
décrochez-moi-ça	5	1	6
delta	168	26	194
desiderata	není možné	37	37
deus ex machina	22	0	22
diaporama	0	1	1
digamma	1	0	1
diorama	24	9	33
DNA	28	0	28
dracéna	0	3	3
droséra	0	0	0
VAR. drosera	5	2	7
duplicata	22	17	39
ecthyma	4	0	4
eczéma	94	15	109
EKTA	0	0	0
épicéa	57	20	77
épithélioma	3	8	11
errata	není možné	19	19
êta	1	0	1
et cætera	0	0	0
VAR. et cetera	0	2	2
eyra	0	0	0

fa	284	0	284
falbala	15	95	110
fascia	2	0	2
fellaga	0	10	10
VAR. fellagha	1	5	6
flafla	11	5	16
VAR. fla-fla	3	0	3
formica	27	0	27
forsythia	0	0	0
freesia	0	1	1
VAR. frésia	0	1	1
frotti-frotta	7	0	7
fuchsia	11	22	33
GABA	0	0	0
gala	301	41	342
gamma	49	0	49
ganga	1	5	6
gardénia	22	28	50
gargantua	1	1	2
gerbera	0	3	3
gloria	81	9	90
gloxinia	1	3	4
gorgonzola	6	0	6
gotha	10	10	20
gouda	2	0	2
gymkhana	5	0	5
halva	2	0	2
harmonica	92	15	107
hatha-yoga	0	0	0
hévéa	8	11	19
hortensia	30	71	101
hosanna	84	6	90
houka	16	1	17
hourra	122	47	169
hygroma	3	2	5
impala	2	3	5
impedimenta	0	13	13
iota	35	1	36
ipéca	23	1	24
jacaranda	1	3	4
jojoba	0	0	0
kamala	2	0	2
kappa	4	0	4
karma	5	0	5
kata	4	0	4

kava	11	0	11
kentia	0	0	0
kerma	0	0	0
koala	2	0	2
la	1	0	1
1. lama	31	15	46
2. lama	44	15	59
linga	0	0	0
luffa	0	0	0
VAR. loofa	0	0	0
lycra	2	0	2
magenta	10	0	10
magma	143	24	167
magnolia	69	61	130
maharadja	1	0	1
mahatma	2	1	3
mahonia	6	3	9
maïa	0	0	0
malaga	29	0	29
mana	47	2	49
mandala	0	2	2
mantra	2	1	3
maracuja	0	0	0
maranta	2	0	2
marimba	2	0	2
marsala	5	0	5
mascara	7	0	7
mass media	0	6	6
mastaba	4	3	7
maya	1	0	1
mea-culpa	3	0	3
média	0	7	7
méga	0	0	0
mélæna	0	0	0
VAR. méléna	0	0	0
méta	0	0	0
mica	264	70	334
microcinéma	0	0	0
mimosa	144	152	296
minima	není možné	213	213
moka	63	7	70
moxa	20	21	41
nabla	0	0	0
naja	5	2	7
nec plus ultra	38	0	38

VAR. non plus ultra	1	0	1
nirvana	41	0	41
nymphéa	14	35	49
ocarina	17	3	20
oméga	108	0	108
ondatra	0	0	0
opéra	3340	250	3590
opuntia	0	1	1
ouléma	5	27	32
VAR. uléma	5	18	23
pacha	827	91	918
panama	79	4	83
panca	0	0	0
VAR. panká	5	4	9
panchen-lama	0	0	0
panda	3	0	3
panorama	332	95	427
papa	5884	83	5967
paprika	14	0	14
paria	123	92	215
paulownia	2	3	5
pembina	2	0	2
VAR. pimkina	0	0	0
pétunia	4	32	36
phylloxéra	61	1	62
physostigma	0	0	0
phytophthora	0	0	0
pianola	18	2	20
piassava	0	0	0
pica	3	0	3
pipa	3	0	3
piranha	0	2	2
placenta	82	6	88
plasma	300	47	347
P. M. A.	0	0	0
poinsettia	0	0	0
polygala	0	1	1
prêchi-prêcha	3	3	6
prorata	62	0	62
protège-tibia	0	0	0
protonéma	0	0	0
puccinia	4	0	4
puma	44	9	53
purpura	24	1	25
pyjama	358	65	423

quanta	není možné	196	196
quassia	0	0	0
quechua	0	0	0
VAR. quichua	10	1	11
quinoa	1	0	1
quinquina	80	4	84
quota	9	21	30
radja	0	1	1
rafflesia	1	0	1
raïa	1	2	3
VAR. raya	2	2	4
raphia	38	0	38
rata	36	5	41
ratafia	18	3	21
tafia	61	0	61
rauwolfia	1	0	1
ravenala	2	0	2
réa	1	0	1
rémora	5	1	6
réséda	107	32	139
rhodia	2	0	2
RNA	29	0	29
robusta	1	0	1
rudbeckia	0	0	0
rutabaga	21	19	40
saïga	0	0	0
sana	58	5	63
sauna	10	7	17
schéma	962	285	1247
schwa	0	0	0
ségala	1	0	1
semen-contra	3	0	3
séquoia	19	6	25
seringa	21	18	39
sesbania	0	0	0
sévruğa	0	0	0
VAR. sevruga	2	0	2
sherpa	0	6	6
sida	88	1	89
sigma	5	0	5
sima	18	0	18
simaruba	0	0	0
soap-opéra	0	0	0
VAR. sopa opera	1	0	1
soda	45	24	69

sofa	256	36	292
soja	29	0	29
VAR. soya	3	0	3
soma	48	0	48
sophora	2	0	2
soui-manga	0	1	1
VAR. swi-manga	0	0	0
soutra	2	0	2
VAR. sûtra	2	2	4
spica	6	0	6
spina-bifida	0	0	0
spina-ventosa	0	0	0
stadia	0	1	1
stoupa	0	1	1
VAR. stûpa	0	0	0
stroma	16	1	17
svastika	3	3	6
VAR. swastika	1	0	1
tabla	0	10	10
tacca	0	0	0
tænia	0	0	0
VAR. ténia	31	20	51
tamandua	1	0	1
tamia	0	1	1
tangara	1	2	3
tantra	4	3	7
tapioca	21	0	21
tara	12	0	12
tarama	0	0	0
tchitola	2	0	2
télécinéma	4	0	4
tesla	0	0	0
tétra	0	20	20
thêta	2	0	2
thuya	23	32	55
tibia	63	83	146
tigridia	0	1	1
tillandsia	1	0	1
tonka	0	0	0
VAR. tonca	0	0	0
tradescantia	0	0	0
tralala	77	6	83
trauma	10	4	14
tréma	10	1	11
trichoma	0	0	0

triplicata	1	0	1
1. tuba	7	7	14
2. tuba	2	1	3
tupaia	0	0	0
VAR. tupaja	0	0	0
typha	2	3	5
U. V. A.	0	0	0
valpolicella	2	0	2
varia	0	0	0
véda	25	49	74
visa	185	32	217
washingtonia	0	0	0
wellingtonia	0	1	1
ximena	0	0	0
yakusa	0	1	1
y-a-qu'à	0	0	0
VAR. yaka	0	0	0
yoga	53	0	53
youpala	0	1	1
yttria	2	0	2
yucca	2	4	6
zénana	1	0	1
zêta	2	0	2
zeugma	0	0	0
zinnia	6	13	19
zona	42	1	43
zygoma	2	0	2

Příloha č. 7

Feminina - četnost výskytů			
	singulár	plurál	celkem
agora	44	0	44
angustura	5	0	5
apsara	7	12	19
2. aria	19	3	22
armada	56	6	62
arnica	37	2	39
assa-foetida	3	0	3
aula	3	0	3
aura	0	0	0
b. A.	1	0	1
balalaika	9	4	13
balata	4	0	4
baraka	8	0	8
batavia	3	0	3
bérézina	0	0	0
blastula	13	0	13
bora	35	0	35
bossa-nova	1	0	1
brucella	10	0	10
cafétéria	18	2	20
VAR. cafeteria	21	4	25
cagna	62	21	83
caldeira	0	0	0
VAR. caldera	0	0	0
camarilla	18	3	21
caméra	116	50	166
canada	1	1	2
canasta	10	0	10
candela	2	1	3
cappa	2	0	2
cascara	1	1	2
cata	3	4	7
cella	35	0	35
chapka	9	0	9
charia	0	0	0
chéchia	46	7	53
chipolata	6	3	9
chlamydia	0	0	0
coda	46	2	48

conga	1	0	1
coppa	1	0	1
corrida	106	23	129
cuadrilla	18	2	20
cuesta	4	0	4
darbouka	4	0	4
datcha	54	6	60
d. C. A.	13	0	13
VAR. derbouka	0	0	0
diaspora	42	4	46
diffa	10	2	12
diva	55	2	57
djellaba	20	8	28
dolce vita	10	0	10
doña	2573	0	2573
dopa	0	0	0
ecsta	0	0	0
espada	20	3	23
estancia	8	19	27
fantasia	42	16	58
fatma	10	6	16
favela	0	1	1
fazenda	8	5	13
féra	1	1	2
féria	3	2	5
feta	0	0	0
fiesta	35	7	42
fovéa	0	0	0
VAR. fovea	4		4
furia	23	0	23
gamba (vyjímečně)	0	2	2
VAR. gambas (pl)	0	2	2
ganaderia	7	0	7
gandoura	18	3	21
gastrula	26	1	27
geisha	8	3	11
VAR. ghesha	0	0	0
gomina	21	0	21
grappa	9	0	9
guérilla	53	25	78
gutta-percha	12	0	12
guzla	20	1	21
habanera	6	1	7
hacienda	8	6	14
hamada	18	4	22

harka	2	1	3
huerta	20	2	22
influenza	46	0	46
intelligentsia	32	0	32
VAR. intelligentzia	9	0	9
intifada	0	0	0
isba	42	15	57
ixia	0	0	0
jangada	0	0	0
java	66	12	78
jettatura	19	0	19
jota	9	1	10
kacha	4	0	4
kippa	1	0	1
kora	0	0	0
koubba	1	0	1
lambada	0	0	0
landolphia	0	0	0
leishmania	3	0	3
listeria	0	0	0
loggia	77	18	95
lolita	16	1	17
macula	7	0	7
maestria	31	0	31
mafia	45	1	46
VAR. maffia	17	2	19
maizena	4	0	4
malaria	40	1	41
manta	0	0	0
marchantia	1	0	1
marijuana	6	0	6
VAR. marihuana	3	0	3
marina	3	1	4
mater dolorosa	21	0	21
mazurka	24	15	39
mechta	2	3	5
médina	15	3	18
merzlota	0	0	0
mesa	3	3	6
morula	4	0	4
moussaka	2	2	4
moviola	1	0	1
mozzarella	3	0	3
muleta	48	1	49
nana	92	0	92

nebka	0	0	0
VAR. nebkha	0	0	0
neurula	2	0	2
nomenklatura	2	0	2
noria	39	11	50
nouba	20	3	23
nova	33	0	33
novillada	1	0	1
olla-podrida	1	0	1
omerta	2	0	2
O. P. A.	0	0	0
paella	9	2	11
VAR. paëlla	4	0	4
pampa	61	84	145
paranoïa	43	0	43
partita	8	1	9
pasionaria	4	2	6
VAR. passionaria	0	2	2
pastilla	0	0	0
pelta	0	0	0
perestroïka	1	0	1
pergola	20	4	24
persona grata	3	0	3
persona non grata	2	0	2
peseta	5	24	29
piazza	45	0	45
pietà	0	0	0
VAR. pieta	13	0	13
pizza	31	17	48
pizzeria	20	2	22
polenta	19	0	19
polka	122	29	151
posada	40	5	45
prima donna	72	0	72
puna	2	0	2
radula	3	0	3
raspoutitsa	0	0	0
razzia	42	37	79
réa	0	0	0
ria	0	2	2
ricotta	0	0	0
rumba	19	3	22
sacoléva	0	0	0
saga	18	6	24
salmonella	4	0	4

salsa	2	0	2
samba	17	1	18
sangria	5	0	5
sanza	2	0	2
scala-santa	0	0	0
sebka	0	0	0
VAR. sebhka	0	0	0
seghia	0	1	1
VAR. segua	1	1	2
sépia	50	8	58
VAR. sharia	1	0	1
sierra	97	49	146
smala	27	0	27
sunna	3	0	3
supernova	6	0	6
taïga	14	1	15
tata	28	3	31
téléga	4	0	4
tempura	0	0	0
tequila	3	0	3
VAR. téquila	3	0	3
VAR. tequilla	1	0	1
terra rossa	0	0	0
terza rima	0	1	1
thora	34	0	34
toccata	3	0	3
tombola	56	2	58
tortilla	3	6	9
toundra	22	7	29
trattoria	19	1	20
troïka	12	7	19
T. V. A.	0	0	0
vanda	0	0	0
vendetta	87	7	94
véranda	343	46	389
vespa	9	1	10
victoria	78	19	97
villa	1471	427	1898
vodka	143	1	144
wilaya	0	0	0
zaouiïa	3	0	3
zarzuela	2	3	5

Příloha č. 8

Maskulina i feminina - četnost výskytů			
	singulár	plurál	celkem
althæa	1	0	1
bamboula	12	9	21
1. coca	30	0	30
cola	3	0	3
VAR. kola	19	1	20

Příloha č. 9

Maskulina nebo feminina - četnost výskytů			
	singulár	plurál	celkem
chapska	6	1	7
chistera	0	0	0
harissa	3	0	3
manzanilla	18	0	18
parka	6	0	6
VAR. schapska	2	0	2
tanagra	1	3	4

Příloha č. 10

Obourodá - četnost výskytů			
	singulár	plurál	celkem
3. baba	6	10	16
judoka	7	6	13
karatéka	1	1	2
para	1	0	1
sabra	0	0	0
ultra	9	22	31